

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Kateřina Pířová

**Spolu, ale bez sebe: Kvalitativní výzkum osob ve
vztazích „living apart together“**

Diplomová práce

Praha 2010

Autor práce: **Kateřina Pířová**

Vedoucí práce: **Mgr. Jana Chaloupková**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **2010**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

PÍŠOVÁ, Kateřina. *Spolu, ale bez sebe: Kvalitativní výzkum osob ve vztahu „living apart together“*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, 2010. 87 s. Vedoucí diplomové práce Mgr. Jana Chaloupková.

Anotace

Ve své diplomové práci se zabývám jedinci, kteří se rozhodli pod tlakem okolností nebo z osobního rozhodnutí nesdílet domácnost se svým partnerem/partnerkou. Jedná se o první kvalitativní studii vztahu „living apart together“ v České republice. V první části práce kladu výsledky dostupných zahraničních studií o „LAT-vztazích“ do souvislostí se současnými trendy rodinného chování v České republice a zahraniční koncepty vážící se ke „krizi tradiční rodiny“ a nástupu alternativních forem vztahů. V praktické části nabízím analýzu podrobných polostrukturovaných rozhovorů s jedinci žijícími ve vztazích „living apart together“. Tato analýza odpovídá na otázky, proč někteří lidé v České republice nežijí v domácnosti se svým partnerem či partnerkou, jak takové soužití v praxi vypadá a jak sami aktéři tento vztah i sebe sami s tímto typem vztahu identifikují.

Klíčová slova

Living apart together, partnerství, rodina, domácnost, partnerské vztahy, transformace rodiny

Annotation

The subject of my graduation theses will be a study of individuals who have decided not to live in a shared household with their spouse. Their choice can be made under pressure of certain circumstances, due to personal preference or mutual decision. This study about relationships “living apart together” is the first qualitative analysis of its kind in the Czech Republic. In the first part of the study I will bring together results from available international materials about “living apart together” to compare modern trends of family behaviour in the Czech Republic. I will also use contemporary concepts related to transformation of the traditional family to alternative forms of relationship. In practical section I will present an analysis of detailed interviews with individuals involved in LAT. This analysis attempts to answer such questions as why some couples in the Czech Republic do not live together and how they make their relationships work, how this situation affects their lives and how they define themselves and their relationship.

Keywords

Living apart together (LAT), Sexual/ Love Relationship, Coupledrom, Family Changes, Partnership, Household

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 21.5. 2010

Kateřina Píšová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda bych poděkovala své konzultantce Mgr. Janě Chaloupkové za její trpělivé vedení a množství věcných a inspirativních připomínek, které mi poskytla. Poděkování patří také všem mým informátorům za ochotu podělit se se mnou o své životní příběhy.

Projekt diplomové práce

Píšová Kateřina

1. Pracovní název diplomové práce:

Spolu, ale bez sebe

2. Kontext výzkumu

Sametová revoluce přinesla mnoho změn do českého rodinného chování. Poklesla sňatečnost, porodnost i úmrtnost, vzrostl věk nevěst i ženichů při prvním vstupu do manželství, počet dětí narozených mimo manželství i rozvodů. Stále více lidí se rozhoduje zůstat celoživotně svobodných či bezdětných. Tato radikální změna rodinného chování neunikla pozornosti sociologů. Na toto téma byla vydána řada odborných článků i publikací [např. Rychtaříková 1996, Rabušic a Možný 1998, Katrňák 2001, Kuchařová a Tuček 1999, Benešová 2001, Možný 2002, Dudová a kol. 2007].

Někteří autoři jako například Rychtaříková (1996) mluví o strukturálních a institucionálních faktorech (negativní dopady transformace - nezaměstnanost, nejistota, nedostupnost bytů pro mladé rodiny, sociální politika) způsobujících závažnou demografickou krizi, naopak Možný s Rabušicem (1998) zvýznamňují kulturní a hodnotové faktory a poukazují, že se naše rodinné chování opět přibližuje k západoevropskému standardu. V západních zemích se tyto změny udály pozvolna, u nás to naopak bylo velmi rychle po roce 1989 spolu s ostatními politickými, ekonomickými a kulturními změnami.

A jaký je důvod těchto razantních změn? Většina autorů např. Kučera (1997 podle Kuchařová a Tuček 1999) se domnívá, že kulturní a hodnotové vlivy se s těmi ekonomickými nevyklučují, ale spíše doplňují a připomíná, že přání mít děti neklesá zdaleka tak dramaticky jako porodnost. Lesthaeghe a Surkyn (2002 podle Hašková 2007) připomínají, že míra vlivu strukturálních a kulturních faktorů se může v čase proměňovat. Takže, zatímco v prvních letech socio-ekonomické a politické transformace, mohl významně dominovat vliv strukturálních a institucionálních faktorů na demografické změny, spolu s tím, jak se socio-ekonomická a politická situace v zemi stabilizovala, mohly nabývat na významu naopak faktory kulturní.

Zdá se tedy, že druhá demografická tranzice se svými důsledky dorazila v devadesátých letech i do střední Evropy. Její neopomenutelnou součástí je i diferenciací forem rodiny a partnerství. I u nás vznikají nové rodinné variety, které si žádají celospolečenskou pozornost i odpovídající legislativní opatření. Aktuálními tématy společenských časopisů, politiků i sociálních vědců jsou nesezdaná soužití, domácnosti s jedním rodičem, svazky osob stejného pohlaví a případná adopce dětí těmito páry, singels, otcové na „mateřské“ dovolené. Jednou z těchto alternativ, které se ke „klasické“ rodinné formě nabízí, je partnerství na dálku (living apart together, non-residential partnerships).

Formou partnerství living-apart-together (zkr. LAT) většina autorů rozumí typ vztahu, kdy se dva lidé považují za pár, ale nesdílejí společně domácnost a

finance (Levin 2004, Haskey 2005, Holmes 2004, Karlsson, Borell 2005). Může se jednat o heterosexuální i homosexuální svazky. V takovémto typu svazku žijí nejčastěji mladí lidé, kteří studují nebo bydlí v domácnosti s rodiči (Haskey 2005) nebo naopak starší lidé, kteří mají za sebou rozvod či jinou ztrátu partnera (Karlsson & Borell 2005, Levin 2004, Haskey 2005). Je nutné rozlišovat, zda jsou partneři v takovém svazku z vlastní volby či důsledkem vnějších okolností. Takovými okolnostmi bývají nejčastěji péče o závislou osobu, finanční důvody či studijní a pracovní povinnosti v jiném místě (Beaujouan, Regnier-Loilier, and Villeneuve-Gokalp 2008, Levin 2004).

Spolu, ale odděleně žije v západním světě stále více osob. Podle britského výzkumu (Haskey 2005) má ve Velké Británii vztah s partnerem, se kterým nežije ve společné domácnosti dva miliony mužů a dva miliony žen ve věku 16-59 let. Z toho polovina je mladší 30 let a 30 procent žije v domácnosti s rodiči. Ve Francii se jedná o 8% populace ve věku 18-79, celkem o 3,8 miliónu osob (Beaujouan et al. 2008). Švédská studie (Levin 2004) sleduje osmiprocentní nárůst počtu lidí žijících v LAT vztazích mezi lety 1993 až 2001 z šesti na čtrnáct procent obyvatel. V Kanadě se jedná o 8% populace v roce 2001 (Haskey 2005).

V České republice jsme získali možnost nahlédnout do této problematiky díky výzkumu Proměny 2005, data tohoto výzkumu bych chtěla v rámci svého výzkumu zpracovat. Dá se očekávat, že s nárůstem jednočlenných domácností (Tomášek 2003: 10) bude počet lidí v LAT vztazích přibývat. Podle výzkumu Sociologického ústavu AV ČR z roku 2005 (Dudová 2006) mezi respondenty ve věku 25-54 let vyplývá, že 2% české populace považují za ideální uspořádání soukromého života žít sám s partnerem/partnerkou v jiné domácnosti a dalších 5% si přeje žít střídavě s partnerem/partnerkou a sám. Tato čísla nám ukazují, že trend LAT neminul ani Českou republiku a dá se předpokládat, že počet takových vztahů bude narůstat.

3. Výzkumný problém

Cílem mé práce bude najít a představit vztahy v České republice, kdy partneři žijí záměrně odděleně. Bude mě zajímat, zda se k takovému typu partnerství rozhodují podobné skupiny lidí jako v zahraničí. Budou to spíše třicátníci, kteří si chtějí prodloužit mládí nebo starší lidé? Brání se společnému bydlení z důvodu rostoucího individualismu a upřednostnění kariéry nebo nechtějí opakovat chyby z předchozích vztahů?

Jak prakticky takové partnerství vypadá? Co tyto lidi spojuje, když to není společné bydlení? Jak tyto lidé konstruují své partnerství a přináležitost jeden k druhému? Jak se tyto lidé vymezují vůči klasickému manželství? V čem spatřují výhody a nevýhody svého vztahu? Výstupem mé diplomové práce bude kvalitativní studie o lidech žijících v partnerství typu living apart together.

4. Metody řešení

Svou diplomovou práci pojmu jako kvalitativní studii zaměřenou na páry ve věku 20 a více let, které žijí v living apart together vztazích. Tuto kategorii omezím na osoby, kteří mají možnost sdílet domácnost, ale zvolili si záměrně možnost žít odděleně a zároveň se dál považují za pár. Zaměřím se na osoby v produktivním věku. Tyto páry budu oslovovat přes síť svých známých, na internetových fórech a dále metodou snowballingu. Předpokládám, že uskutečním 5-10 polostandardizovaných rozhovorů s oběma členy páru.

Z metod analýzy kvalitativního výzkumu jsem se rozhodla použít zakotvenou teorii [Strauss, Corbinová 1999], která nabízí nejlepší možnost zpracování mého tématu. V souladu se zakotvenou teorií nebude moje analýza založena na vstupní formulaci souboru hypotéz a jejich následné verifikaci, ale otázky a teze budou vytvářeny až v průběhu sběru dat či teprve na základě analýzy sebraných dat. Samotný průběh analýzy dat bude dán identifikací kategorií, jejich vlastností a dimenzí, a jejich propojováním a vytvářením souboru kódů spojených s určitými strategiemi, souvislostmi a důsledky.

Kvalitativní analýzu doplním o interpretaci kvantitativních dat, z výzkumu Proměny 2005, který mi dá odpověď na to, jak různé skupiny obyvatel ČR žijí a zda jsou s tím spokojeni nebo by preferovali ve své životní situaci jinou formu uspořádání vlastní domácnosti. Kvalitativní výzkum ukáže, jak konstruují partnerství lidé, kteří mají partnera, ale rozhodli se s ním nesdílet společnou domácnost

5. Vedoucí práce

Jana Chaloupková

6. Seznam literatury

- BEAUJOUAN, E., REGNIER-LOILIER, A., AND VILLENEUEVE-GOKALP, C. (2008). Neither Single, Nor in a Couple: A Study of Living Apart Together in France. Paper presented at the 2008 Meetings of the Population Association of America, New Orleans, Louisiana, April 16-19 2008.
- BENEŠOVÁ, Veronika. *Současné demografické změny podle výsledků sociologických výzkumů*. Demografie . 2001, roč. 43, č. 2, s. 111-125.
- BECK, U., E. BECK-GERNSHEIM. 1995. *The Normal Chaos of Love*. Cambridge, Oxford: PolityPress
- DUDOVÁ, R. 2006. „Kdo s kým žije, aneb rodiny a jiné způsoby uspořádání soukromého života v ČR“. Socioweb 12/2006: 4-5.
- GERSTEL, N., & GROSS, H. (1984). *Commuter marriage: A study of work and family*. New York: Guilford Press.
- GIDDENS, A. 1992. *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Cambridge: Polity Press.
- De JONG GIERVELD J. 2004 “Remarriage, unmarried cohabitation, living apart together: partner relationships following bereavement or divorce”, *Journal of marriage and family*, February, n°66, pp. 236-243.

- DUDOVÁ R., Š. HASTRMANOVÁ, H. HAŠKOVÁ, H. MAŘÍKOVÁ, H. VÍZNEROVÁ, M. VOHLÍDALOVÁ. 2007. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Sociologické studie/Sociological studies 07:03. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- DUDOVÁ R. (ED.) 2008. *Nové šance a rizika: Flexibilita práce, marginalizace a soukromý život u vybraných povolání a sociálních skupin*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
- HASKEY, J. (2005) 'Living arrangements in contemporary Britain: having a partner who usually lives elsewhere; Living-apart-together, LAT', *Population Trends* 122, Winter, pp. 35-46
- HASKOVA, HANA. 2007. (Ne)zakládání rodiny ve světle reprodukčních preferencí, bariér, plánů a chování. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Editor Dudová. Sociologické studie/Sociological studies 07:03. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- HOLMES, M. (2004) 'An Equal Distance? Individualisation, Gender and Intimacy in Distance Relationships', *Sociological Review* 52(2): 180-200.
- KARLSSON, S. G. and Borell, K. (2002) 'Intimacy and Autonomy, Gender and Ageing: Living Apart Together', *Ageing International* 27(4): 11–26.
- KATRŇÁK, Tomáš. Strukturální příčiny poklesu sňatečnosti a nárůstu svobodných v 90. letech v ČR. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* . 2001, roč. 47, č. 2, s. 225-239.
- KUCHAŘOVÁ, V.-TUČEK, M. 1999, Sociálně ekonomické souvislosti rodinného chování mladé generace v České republice, Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, č.1
- KŘÍŽKOVÁ, Alena (ed.) *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita*. Praha: Sociologický ústav AV ČR: Sociologické studie 06:14.
- LEVIN, Irene, *Living Apart Together: A New Family Form*, *Current Sociology*, 52:2 2004, 223-240.
- MOŽNÝ, Ivo. *Česká společnost*. Praha : Portál, 2002. 207 s. ISBN 80-7128-624-1.
- RABUŠIC, Ladislav , MOŽNÝ, Ivo. *Zpráva o vývoji české společnosti 1989-1998*. Editoři J. Večerník a P. Matějů. Praha : Academia, 1998. Česká rodina, sňatkový trh a reprodukční klima, s. 92-110.
- RABUŠIC, L. 2001 *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Slon.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka. *Současné změny charakteru reprodukce v České republice a mezinárodní situace*. *Demografie*. 1996, roč. 38, č. 2, s. 77-89.
- STRAUSS, A., J. CORBINOVÁ. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu*. Albert: Boskovice.
- TOMÁŠEK, Marcel. *Modernizace a česká rodina*. Editoři P. Mareš, T. Potočný. Brno : Barrister&Principal, 2003. ISBN 80-86598-61-6. Singles ve světě měnících se typologií a definic: k aktuálně probíhajícímu výzkumu. , s. 225-233.
- TOMÁŠEK, Marcel. *Singles a jejich vztahy; kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice*. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* . 2006, roč. 42, č. 1, s. 81-105.

Obsah

1	ÚVOD	- 11 -
1.1	CÍLE PRÁCE.....	- 12 -
1.2	STRUKTURA PRÁCE.....	- 13 -
2	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	- 14 -
2.1	RODINNÉ CHOVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	- 14 -
2.2	PARTNERSKÉ VZTAHY V INDIVIDUALIZOVANÉ DOBĚ	- 16 -
2.2.1	<i>Chaos lásky manželů Beckových</i>	- 16 -
2.2.2	<i>Baumanovy „sebezničující se“ vztahy</i>	- 17 -
2.2.3	<i>„Čistý vztah“ Anthony Giddense</i>	- 17 -
2.2.4	<i>„Život ve dvou v napětí“ podle Françoise de Singlyho</i>	- 18 -
2.3	VZTAHY „LIVING APART TOGETHER“ POHLEDEM LITERATURY	- 20 -
2.3.1	<i>„Living apart together“ – co to vlastně znamená?</i>	- 20 -
2.3.2	<i>Mohou žít ve vztahu „living apart together“ manželé?</i>	- 21 -
2.3.3	<i>Nová forma či jen stádium vztahu</i>	- 22 -
2.3.4	<i>Co vztahy „living apart together nejsou</i>	- 25 -
2.3.5	<i>Vztahy „living apart together“ – nutnost nebo volba?</i>	- 26 -
2.3.6	<i>Kolik lidí žije ve vztazích „living apart together“?</i>	- 27 -
2.3.7	<i>Kdo jsou lidé žijící ve vztazích „living apart together“?</i>	- 29 -
2.3.8	<i>Motivace lidí vstupujících do vztahů „living apart together“</i>	- 32 -
2.4	VZTAHY „LIVING APART TOGETHER“ V ČESKÉM PROSTŘEDÍ.....	- 36 -
2.4.1	<i>Pohled na vztahy „living apart together“ očima českých sociologů</i>	- 36 -
2.4.2	<i>Vztahy „living apart together“ v České republice</i>	- 38 -
3	METODOLOGIE A ORGANIZACE VÝZKUMU	- 40 -
3.1	VÝZKUMNÝ SOUBOR	- 42 -
3.2	ZPŮSOB ANALÝZY DAT	- 44 -
4	ANALÝZA	- 45 -
4.1	„MLADŠÍ“ VERSUS „STARŠÍ“ A DALŠÍ KATEGORIZACE VZORKU	- 47 -
4.1.1	<i>Dělení dle Beaujouana, Regnier-Loillera a Villeneuve-Gokalp</i>	- 47 -
4.2	BYTOVÁ SITUACE, VZDÁLENOST A ČETNOST KONTAKTŮ	- 49 -
4.3	NOVÉ POJETÍ VZTAHU	- 53 -
4.4	PŘEKÁŽKY SPOLEČNÉHO BYDLENÍ, DŮVODY „LAT VZTAHU“	- 56 -
4.4.1	<i>Volba nebo nutnost?</i>	- 62 -
4.4.2	<i>Shoda partnerů</i>	- 63 -
4.5	VÝHODY A NEVÝHODY VZTAHU „LIVING APART TOGETHER“	- 65 -
4.5.1	<i>Výhody vztahu „living apart together“</i>	- 65 -
4.5.2	<i>Nevýhody vztahu „living apart together“</i>	- 69 -
4.6	KAŽDODENNÍ ŽIVOT VE VZTAZÍCH „LIVING APART TOGETHER“	- 73 -
4.7	PLÁNY A OBAVY ZE SPOLEČNÉHO BYDLENÍ	- 80 -
5	ZÁVĚR	- 83 -
6	LITERATURA	- 87 -

1 ÚVOD

Co je dnes normální rodina? Stále ještě dva lidi opačného pohlaví, kteří stvrdí svůj vztah manželským slibem a mají spolu dvě roztomilé děti? Nebo ti, kteří úřední potvrzení na lásku nepotřebují? A musí spolu vůbec bydlet? Lesba, která se svou partnerkou vychovává dítě z předchozího heterosexuálního svazku? A co úspěšný třicátník, který nemá potřebu hledat si stálou partnerku? Je normální nemít děti? A pokud se pro ně rozhodneme, dokážeme se dívat bez podezření a úšklebků na otce, který zůstane s dětmi na „mateřské“ dovolené?

Sametová revoluce vnesla mnoho změn do českého rodinného chování. Mimo jiné klesla sňatečnost a porodnost. Stále více dětí se rodí mimo manželství, je stále více rozvodů a méně potratů. Stále více lidí žije svůj život bez partnera a bez dětí. Ruku v ruce s těmito změnami jde rozrůznění forem rodiny a partnerství. Stále častěji se u nás objevují nesezdaná soužití, domácnosti s jedním rodičem, svazky osob stejného pohlaví, singles, dobrovolná bezdětnost či otevřené vztahy. Společnost k těmto jevům vyjadřuje a zaujímá postoj, stejně tak každý z nás. Tyto formy nás nutí, přehodnotit náš tradiční konzervativní pohled na rodinu, ale taky žádat odpovídající legislativní opatření pro alternativní formy partnerství a rodiny.

Jednou z těchto alternativ, které se ke „klasické“ rodinné formě nabízí, jsou vztahy „spolu, ale odděleně“ (living apart together, LAT-vztah, non-residential partnerships či partnerství bez soužití¹). Levin a Trost (1999:281) vztah „living apart together“ definují jako „vztah kdy pár, nesdílí stejnou domácnost; oba partneři žijí ve vlastních domácnostech, ve kterých s nimi mohou žít i jiní lidé; sami sebe definují jako pár a vnímají, že i jejich sociální okolí je za pár považuje“ Jedná se o partnery, kteří se rozhodnou nebo jsou donuceni okolnostmi žít v oddělených domácnostech, přestože se dál považují za pár a jsou tak i vnímáni svým okolím.

1.1 Cíle práce

V teoretické části chci představit vztahy „living apart together“, jak o nich a lidech v nich žijících pojednává zahraniční literatura. Zde se bude možné dozvědět o tom, jací lidé do takového vztahu vstupují, jaké k tomu mají důvody.

Hlavním cílem mé práce však bude najít a představit vztahy „living apart together“ v České republice. Brání se tito lidé společnému bydlení z důvodu rostoucího individualismu a upřednostnění kariéry nebo nechtějí opakovat chyby z předchozích vztahů? V mém zájmu není, a vzhledem ke kvalitativnímu přístupu ani nemůže být, objevit všechny druhy LAT vztahů, ani jejich procentuální rozšíření. Spíše vyhledat příklady lidí, kteří se pro oddělené partnerství rozhodli a podrobně popsat motivace, plány i denní praktiky v tomto vztahu.

Budu si pokládat zejména tyto otázky. Jak prakticky takové partnerství vypadá? Co tyto lidi spojuje, když to není společné bydlení? Jak tito lidé konstruují své partnerství a přináležitost jeden k druhému? Jak se tito lidé vymezují vůči klasickému manželství? V čem spatřují výhody a nevýhody svého vztahu? Výstupem mé diplomové práce bude kvalitativní studie o lidech žijících v partnerství typu „living apart together“.

¹ Tyto varianty jsou v textu používány zaměnitelně.

1.2 Struktura práce

Nejprve v teoretické části nastíním současné trendy rodinného chování v České republice, následovat budou zahraniční koncepty vážící se ke „krizi tradiční rodiny“ a nástupu alternativních forem vztahů. Hlavní část teoretické části bude spočívat v přednesení dosavadních zjištění o vztazích „living apart together“ zejména ze zahraniční literatury. Teoretickou část uzavře pohled na tyto vztahy očima českých sociologů a demografů.

Po krátké metodologické části, kde popíši svou metodu výzkumu a analýzy a představím své respondenty, bude následovat hlavní analytická část práce. Zde představím lidi, kteří v České republice žijí v „LAT – vztazích“. Pokusím se zodpovědět otázky, proč si tuto formu vztahu zvolili, jak takové partnerství konkrétně vypadá a jaké plány mají tito lidé do budoucna. Svá hlavní zjištění se pokusím srozumitelně a stručně shrnout v závěru, který bude nabízet i další možnosti výzkumu tohoto v mnoha ohledech specifického partnerského uspořádání.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

V této kapitole se pokusím zasadit problematiku vztahů „living apart together“ do širšího teoretického kontextu. Nejdříve stručně přiblížím současné rodinné chování v České republice. Zejména se však budu věnovat všem podobám vztahu „living apart together“. Zmapuji dosud nikterak rozsáhlou zahraniční literaturu, na jejímž základě představím zajímavou diskuzi o definici tohoto fenoménu, představím skupiny lidí, které tento typ vztahu volí a popíši motivy, které se promítají v jejich rozhodnutí.

Samozřejmě zde uvedu i nepříliš rozsáhlé zmínky o LAT vztazích z per českých sociologů, prognózy rozšíření tohoto fenoménu i názory české veřejnosti na toto dosud stále poněkud opomíjené téma.

2.1 Rodinné chování v České republice

Předlistopadové socialistické Československo se vyznačovalo poměrně homogenním modelem rodinného chování. Základními jeho rysy jsou nízký věk partnerů v době prvního sňatku a porodu prvního dítěte, nejčastěji dvě děti v rodině – což zajišťuje prostou míru reprodukce, vysoká rozvodovost a potratovost (Dudová a kol. 2007:28, Fialová 2005:10). Míra kohabitace je minimální, za rodinu je považován sezdaný heterosexuální pár s nejméně jedním dítětem.

Po roce 1989 můžeme pozorovat mnoho změn českého rodinného chování. Poklesla sňatečnost, porodnost (pod prostou míru reprodukce) i potratovost. Snížila se úmrtnost, vzrostl věk nevěst i ženichů při prvním vstupu do manželství, počet dětí narozených mimo manželství i rozvodů. Stále více lidí se rozhoduje či zůstává celoživotně svobodných či bezdětných. Tato radikální změna rodinného chování neunikla pozornosti sociologů. Na toto téma byla vydána řada odborných článků i publikací (např. Rychtaříková 1996, Rabušic a Možný 1998, Katrňák 2001, Kuchařová a Tuček 1999, Benešová 2001, Možný 2002, Dudová a kol. 2007).

Někteří autoři jako například Rychtaříková (1996) mluví o strukturálních a institucionálních faktorech (negativní dopady transformace - nezaměstnanost, nejistota,

nedostupnost bytů pro mladé rodiny, sociální politika) způsobujících závažnou demografickou krizi, naopak Možný s Rabušicem (1998) zvýznamňují kulturní a hodnotové faktory a poukazují, že se naše rodinné chování opět přibližuje k západoevropskému standardu. V západních zemích se tyto změny udály pozvolna, u nás vše proběhlo naopak velmi rychle po roce 1989 spolu s ostatními politickými, ekonomickými a kulturními změnami.

A jaký je důvod těchto razantních změn? Většina autorů (např. Kučera 1997 podle Kuchařová a Tuček 1999) se domnívá, že kulturní a hodnotové vlivy se s těmi ekonomickými nevyklučují, ale spíše doplňují. Podotýká, že přání mít děti neklesá zdaleka tak dramaticky jako porodnost. Lesthaeghe a Surkyn (2002 podle Hašková 2007) připomínají, že míra vlivu strukturálních a kulturních faktorů se může v čase proměňovat. Takže, zatímco v prvních letech socio-ekonomické a politické transformace, mohl významně dominovat vliv strukturálních a institucionálních faktorů na demografické změny, spolu s tím, jak se socio-ekonomická a politická situace v zemi stabilizovala, mohly nabývat na významu naopak faktory kulturní.

Zdá se tedy, že druhá demografická tranzice se svými důsledky dorazila v devadesátých letech i do střední Evropy. Její neopomenutelnou součástí je i diferenciací forem rodiny a partnerství. I u nás vznikají nové rodinné variety, které si žádají celospolečenskou pozornost i odpovídající legislativní opatření. Aktuálními tématy společenských časopisů, politiků i sociálních vědců jsou nesezdaná soužití, domácnosti s jedním rodičem, svazky osob stejného pohlaví a případná adopce dětí těmito páry, singles, otcové na „mateřské“ dovolené. Jednou z těchto alternativ, které se ke „klasické“ rodinné formě nabízí, je partnerství bez soužití (living apart together, non-residential partnerships).

2.2 Partnerské vztahy v individualizované době

V současné sociologii rodiny jsou partnerské vztahy vysvětlovány v kontextu rostoucí individualizace (Beck a Beck-Gernsheim 1995, Giddens 1992, Bauman 2002, Singly 1999). Autoři se většinou rozcházejí v hodnocení tohoto procesu a jeho dopadů na partnerské vztahy.

2.2.1 Chaos lásky manželů Beckových

Beck a Beck-Gernsheimová přicházejí s pojetím individualizace jako procesu, ve kterém vzájemně působí dva zásadní protichůdné aspekty. Na jedné straně je jevem nesporně pozitivním, protože znamená vyvázání jednotlivce z předem definovaných pravidel a povinností a vzestup jeho osobní svobody v rozhodování. Na druhé straně se život stává složitějším, protože člověk přichází o pevné zakotvení a stabilitu (Beck a Beck-Gernsheim 1995: 4–5). Člověk se dostává do paradoxní situace, kdy víc než kdy jindy touží po lásce a zakotvení v bezpečném vztahu, ale individualizace mužů a žen a s ní spojený společenský tlak na vlastní rozvoj a seberealizaci ve veřejné pracovní sféře, těmto vztahům brání. Podle Beckových se „...lásky se stane ještě důležitější než dnes a zároveň nemožná.“ (Beck a Beck-Gernsheim 1995: 2).

Případné partnerské krize mají podle autorů svůj původ ve vnitřní rozporuplnosti industriální společnosti, muži i ženy se touží realizovat na trhu práce, ale naráží na bariéry společenského systému, který v důsledku způsobu organizace zaměstnání a podmínek na trhu práce předpokládá, že jeden z partnerů je závislý a pečující o domácnost. Čím více individualizovaní a svobodní přitom oba partneři jsou, tím vyšší je riziko, že nedospějí k dohodě a že se jejich vztah rozpadne (Beck a Beck-Gernsheim: 72).

2.2.2 Baumanovy „sebezničující se“ vztahy

Nejkritičtěji vystupuje Bauman (2002) ve své teorii tekuté modernity. V dnešní době se vztahy zacházejí podobně jako se zbožím. Závazky jsou prchavé a platí, dokud trvá uspokojení. Jsou náchylné k jednostrannému vypovězení, kdykoliv jeden z partnerů nalezne lákavější alternativu (Bauman 2002: 259). V předpokládané dočasnosti těchto vztahů vidí sebenaplňující se proroctví jejich zániku.

„...stačí jen malé klopýtnutí a partnerství se hroučí. Každá triviální neshoda se proměňuje v ostrý konflikt, lehké třenice jsou chápány jako signály nepřekonatelného neporozumění a zásadní nesnášenlivosti. (...) Jestliže lidé považují své závazky za dočasné, pak mají tyto závazky, v důsledku svých činů, sklon takovými opravdu být.“

(Bauman 2002: 260)

2.2.3 „Čistý vztah“ Anthony Giddense

Problematikou partnerských vztahů v dnešní době se zabývá i Anthony Giddens ve své teorii „čistého vztahu“ („pure relation“). Čistý vztah představuje přechod od hledání „té pravé osoby“ k hledání „toho pravého vztahu“ (Giddens 1992: 62-63). Vzniká nikoliv proto „aby“, ale je sám sobě účelem. Je to vztah bez závislosti a bez závazku, za nímž nestojí žádná instituce. Tento vztah trvá, jen pokud si to oba jednotlivci přejí a jen dokud jim vztah více přináší uspokojení (Giddens 1992: 45). Takový vztah přináší tolik potřebnou intimitu a sdílení, na druhé straně je však velmi nestálý a křehký. „Čistý vztah“ nemá sloužit k poskytování základní jistoty, protože v moderní společnosti se jedinci nemohou spoléhat na druhé.

V „čistém vztahu“ panuje „konfluentní láska“ („confluent love“) – cit, který znamená otevření se tomu druhému, aniž bychom se s ním identifikovali tak jako v „romantické lásce“. Narozdíl od „romantické lásky“ se sliby jako „budeme spolu navždy“ mění na „dokud nám to bude vyhovovat“. Nedílnou součástí konfluentní lásky je erotické a sexuální vzájemné uspokojení, které se stává klíčovým elementem vztahu a na něm závisí, zda vztah bude pokračovat či nikoli. Giddens hovoří o „plastické sexualitě“, která již není spojena s reprodukcí, je oblastí, v níž dochází k intenzivnímu poznávání a objevování sama sebe v intimitě s druhým člověkem (Giddens 1992).

2.2.4 „Život ve dvou v napětí“ podle Françoise de Singlyho

François de Singly Giddensův koncept „čisté lásky“ odmítá. Pro každý vztah je podle něj zásadní podmínkou zachovat určitý stupeň důvěry a jistoty, což u Giddensovy absolutní svobody chybí. Singly nabízí jiný model, který nazývá „život ve dvou v napětí“. Ačkoli rozchod je v každém okamžiku možný, partneři by se přesto měli pokoušet udržovat určitou stabilitu a bezpečí. Nutnou podmínkou je dát partnerovi najevo, že je jedinečný a upřednostňovaný před ostatními. Ve většině vztahů je prostředkem, jak dát tuto privilegovanost najevo, sexuální věrnost. Ve skutečnosti se podle Singlyho každý musí naučit kombinovat tu správnou dávku nezávislosti a uznání potřeb ostatních, zejména stability a bezpečí (Singly 2001b podle Dudová a Vohlídalová 2005).

Dále Singly rozebírá strategie, kterými si lidé žijící v dnešních riskantních vztazích zajišťují alespoň relativní stabilitu. Předpokládám, že podobné strategie budou volit i lidé žijící v nejistých vztazích „living apart together“. Muži i ženy využívají tři základní prostředky. Prvním je veřejné uznání vztahu, kterým může být sňatek nebo také jen představení rodině a přátelům, tímto se vztah stává součástí statusu jedince. Druhým prostředkem je vzájemná konverzace, při níž dochází k validizaci společné reality. Třetím prostředkem je vytvoření společných zvyků. Tyto prostředky pomáhají řešit paradox mezi žádostmi současné doby: žádosti svobody individua, požadavku bezpečí a žádosti objevování sama sebe prostřednictvím pohledu někoho blízkého. (Singly 2001b: 298-300 podle Dudová a Vohlídalová 2005)

Singly ve svém pojetí individualizace vyzdvihuje nutnost vztahů. V současné chaotické době potřebujeme své „významné druhé“ pro konstrukci osobní identity víc než kdykoli předtím.

„Toto objevování se děje v dialogu, jak vnitřním, tak vnějším, s jinými lidmi. Individuum proto potřebuje blízké citové vztahy, které mu umožňují objevovat se a vytvářet samo sebe. Proto má dnes rodina větší význam než kdykoli jindy – je „centrem konstrukce individualizované identity.“

(Singly 2000a: 14 podle Radimská 2005)

Singly hodnotí individualizační proces jednoznačně pozitivně. Znamená pro něj rozšíření svobody pro každého jedince, možnost žít podle svých vlastní vůle a nikoli v podřízení nějaké vyšší entitě. Tento proces má samozřejmě ale i negativní důsledky, které jsou ovšem nevyhnutelné a představují nutnou cenu za nabytou individuální svobodu (Singly 2003: 15-17 podle Dudová a Vohlídalová 2005). Jakkoli je to těžké, měli bychom snažit najít působ, jak být „společně svobodní“. (Singly 2001d: 288 podle Radimská 2005)

Postmoderní společnost tepající divokým rytmem individualizace, potřebuje pružná řešení lidských vztahů. Lidé již nejsou uzavřeni v tradičních vztahových strukturách (ačkoli je většina lidí upřednostňuje), změnila se očekávání společnosti, trh práce, gendrové role i naděje, se kterými do partnerského vztahu vstupujeme. V této paradoxní situaci, kdy sice toužíme po blízké osobě po svém boku, přesto nám v tomto splnutí nejrůznější okolnosti brání, mohou být vztahy „spolu, ale odděleně“ ideální variantou pro nejrůznější skupiny lidí.

2.3 Vztahy „living apart together“ pohledem literatury

Vztahy „living apart together“ patří k nejméně prozkoumaným oblastem sociologie rodiny. Pozornost je jim věnována zhruba posledních dvacet let. Nejvíce se této problematice věnují výzkumníci ve skandinávských zemích (např. Trost 1997, Levin a Trost 1999, Levin 2004, Karlsson a Borell 2002, Karlsson a Borell 2005, Karlsson et al. 2007) a Nizozemí (např. De Jong Gierveld 2004). V poslední době zájem o tuto zajímavou alternativní formu soužití roste, vznikají nové studie v Kanadě (Milan a Peters 2003), Velké Británii (Haskey 2005, Haskey a Lewis 2006, Roseneil 2006), Španělsku (Castro-Martin, Domínguez-Folgueras a Martín-García 2008), Francii (Beaujouan, Regnier-Loilier a Villeneuve-Gokalp 2009) i Spojených státech (Strohm et al. 2008).

Výzkumníci studující vztahy „living apart together“ narážejí na řadu obtíží. Základním a snad zároveň nejobtížnějším úkolem je sama definice tohoto pojmu. V následujících kapitolách přiblížím, jak badatelé tento pojem definují a co konkrétního si pod ním představují a také co vztahy „living apart together“ nejsou.

2.3.1 „Living apart together“ – co to vlastně znamená?

Jeden z prvních textů, který se zabývá partnery, kteří spolu nesdílejí domácnost (Trost 1999), přibližuje i historii nezvyklého pojmu „living apart together“ či jeho akronymu „LAT“. Zdá se, že jej jako první v roce 1978 použil nizozemský novinář Michiel Berkel v článku pro Haage Post. Popisoval vztah se ženou, kterou miluje, ale okolnosti jim brání sdílet domácnost, proto zůstanou žít každý ve svém bytě. Takovýto vztah v té době nebyl zcela běžný a potřeboval svůj termín. Brzy se akronym LAT stal běžnou součástí holandštiny (Trost 1999:80). Bohužel je to prozatím se švédštinou² jediný evropský jazyk, který má v každodenním jazyce termín pro vztahy „living apart together“. Obtížně vymežitelný a pro respondenty neznámý pojem komplikuje výzkumy fenoménu „LAT“ v jiných zemích.

² Ve Švédsku existuje pro oddělené soužití termín „särbo“, který popisuje stejnou podobu vztahu jako LAT („sär“ znamená odděleně a „bo“ žít) (Trost 1997:80).

Co si tedy pod soužitím „living apart together“ představovat? Nejznámější a nejvíce citovaná definice pochází z pera Jana Trosta a Irene Levinové.

„Pár, který nesdílí stejnou domácnost; oba partneři žijí ve vlastních domácnostech, ve kterých s nimi mohou žít i jiní lidé; sami sebe definují jako pár a vnímají, že i jejich sociální okolí je za pár považuje. LAT vztah může být tvořen jak lidmi stejného, tak opačného, pohlaví.“

(Levin a Trost 1999:281, překlad KP)

Levin (2004:227) definici shrnuje do třech podmínek, které musí splňovat „LAT-vztah“. Oba musí souhlasit, že jsou pár; jejich okolí je za pár musí považovat a musí žít v oddělených domácnostech. Tuto základní definici budu ve svém výzkumu používat i já.

2.3.2 Mohou žít ve vztahu „living apart together“ manželé?

Jiní badatelé přidávají této definici další podmínky. Spor se vede o to, zda mohou žít ve vztahu „living apart together“ manželé. Většinou bývají vyloučeni (např. Haskey 2005, Strohm et al. 2008, Milan a Peters 2003, Castro-Martin, Domínguez-Folgueras a Martín-García 2008). Američtí sociologové definují LAT vztah jako:

„intimní poměr mezi neženatými/vdanými partnery, kteří žijí v oddělených domácnostech, ale považují sami sebe za pár.“

(Strohm et al. 2008: 1, překlad KP)

Haskey (2005:112) připouští, že i sezdaní lidé mohou žít ve vztazích „living apart together“, ale ze svého výzkumu je vylučuje ze dvou důvodů. Prvním je konstrukce dotazníku, kdy otázka, zda má respondent stálého partnera mimo bydliště, je kladena jen nesezdaným a nekohabitujícím. Z tohoto důvodu jsou potenciální vdaní a ženatí v LAT vztazích vyloučeni z většiny kvantitativních studií.

Druhým důvodem je, že chce zabránit, aby do této formy vztahu byli zahrnovány vztahy sezdaných lidí, kteří žijí s manželkou a mají paralelní vztah s někým jiným. Počty těchto lidí nejsou zanedbatelné. V českém prostředí máme o paralelních vztazích data z výzkumu Weisse a Zvěřiny z roku 1998. Podle tohoto výzkumu se nevěry někdy

v životě dopustilo 65 % mužů a 46 % žen. Z toho 46% žen a 17 % mužů přiznává dlouhodobý typ mimomanželského partnerského vztahu. (Weiss a Zvěřina 2001). Proto je obava ze zkreslení výzkumu na místě. Zároveň se paralelní vztahy vylučují s definicí většiny výzkumníků, kteří považují LAT vztahy za monogamní (např. Haskey 2005:36, Castro-Martin, Domínguez-Folgueras a Martín-García 2008:445).

Naopak kvalitativní výzkumníci se zahrnutí ženatých a vdaných osob do výzkumu nebrání. Levin (2004: 236) přináší příběh manželů, kteří už spolu nedokázali žít v jedné domácnosti, ačkoli se stále milovali. Vztah „living apart together“ je zde prezentován jako lepší alternativa rozluky či rozvodu. Dle mého názoru není nutné z principu manželské páry z výzkumů vztahů „living apart together“ vyloučit. Z výše zmíněných důvodů, bych jejich výzkum přenechala raději kvalitativním výzkumníkům.

2.3.3 Nová forma či jen stádium vztahu

Ve většině, zejména kvantitativních, výzkumů, je kategorie LAT vztahů přehlížena jako „chození“ („going steady“). Pokud se však výzkumníci vztahy zabývají hlouběji, musí si zodpovědět otázku, zda vztahy „living apart together“ představují novou formu partnerských vztahů, nebo je to jen etapou určitého vztahu.

K hlavním zastáncům jednoho tábora, který považuje vztah „living apart together“ za přechodnou záležitost, jakýsi předstupeň k manželství, patří španělské výzkumnice Castro-Martin, Domínguez-Folgueras a Martín-García. V roce 2008 analyzovaly odpovědi 7740 španělských žen³. Španělský společenský kontext je však poněkud odlišný od zbytku západní Evropy. Zemi se sice nevyhnuly zásadní demografické změny, ale získaly svou specifickou podobu. Autorky řeší zejména problematiku odkládání sňatků, která je ve většině evropských zemí spojena s nárůstem kohabitace. K razantnímu nárůstu kohabituujících párů ve Španělsku nedošlo a většina španělských mladých lidí zůstává žít u svých rodičů, vznikají proto vztahy „living apart together“. Autorky zjistily, že tato situace se týká zejména žen do 35 let⁴, po této věkové hranici

³ Data pocházejí z průzkumu Fertility Survey z roku 1999.

⁴ 44 % španělských žen ve věku mezi 15 a 49 lety není vdaných ani nežijí v kohabitaci. 16 % těchto žen má stálého partnera, nicméně oba si zachovávají oddělené bydlení. Jen 2 % žen, které mají LAT – partnera, jsou ve věku 35 – 49. To znamená, že LAT – vztahy jsou zejména záležitostí mladých žen do 35

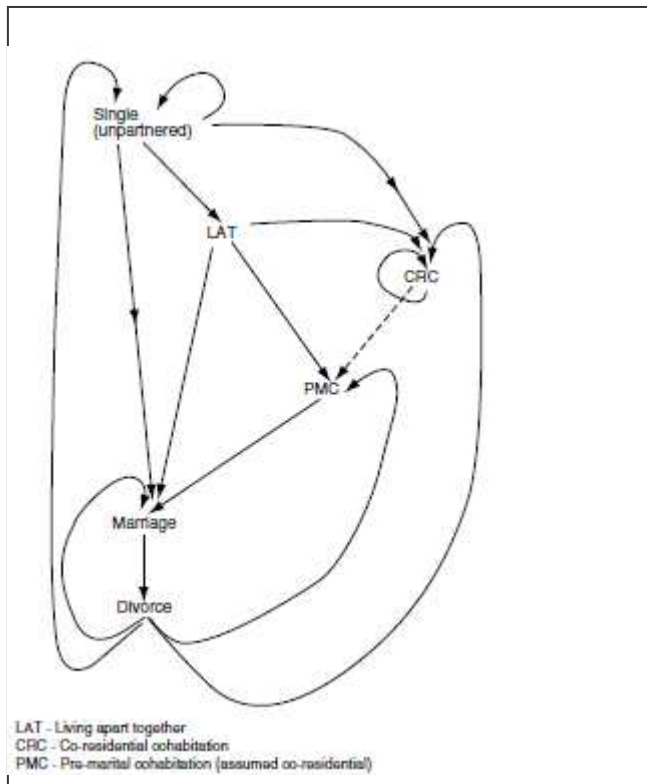
většinou začínají s partnerem začínají žít nebo vstupují do manželství. Autorky tvrdí, že LAT vztahy jsou pro ženy spíše etapou v procesu „chození“, než stálým stavem a rezignací na manželství či kohabitaci (Castro-Martin, Domínguez-Folgueras a Martín-García 2008:449).

Proti tomuto pojetí se pochopitelně vymezuje Irene Levin ve článku *Living Apart Together: A New Family Form* (2004). Podle ní nelze LAT vztah zaměňovat s „chozením“. Etapou partnerského vztahu zvanou „chození“ rozumíme časově omezené období, kdy se dvojice řeší, zda se stanou „skutečným párem“ nebo se rozhodnou rozejít. Etapa „chození“ je součástí také vztahů „living apart together“, avšak mnoho lidí ve vztazích „spolu ale odděleně“ zůstává a tyto vztahy se stávají jejich stálou alternativní partnerskou volbou (Levin 2004: 227).

Na tuto otázku hledají odpověď i Haskey a Lewis (2006) a docházejí k názoru, že není přínosné se ptát, zda jsou vztahy „living apart together“ jen krokem na cestě ke společnému bydlení nebo zda reprezentuje jiný (pravděpodobně nižší) typ závazku. Podobně jako Milan a Peters (2003) připomínají, že jsou neoddiskutovatelné rozdíly mezi mladými lidmi v LAT vztazích, kteří ještě studují či bydlí se svými rodiči a naopak staršími lidmi se zkušeností rozvodu či ovdovění. V každém období života mají lidé, kteří vstupují do vztahů „living apart together“ jiné motivace i další životní plány, podle toho se také liší podoba vztahu.

let, které odkládají založení rodiny (Castro-Martin, Domínguez-Folgueras a Martín-García 2008: 452-453)

Schéma č. 1 Možnosti přechodů mezi různými formami partnerství

Zdroj: Haskey a Lewis 2006

Haskey a Lewis se zkušeností ze svého výzkumu, kdy z jejich dvanácti respondentů žijících v LAT vztazích pět změnilo v průběhu necelého roku svůj partnerský status, upozorňují také na flexibilitu partnerských forem. Schéma číslo 1 zobrazuje některé z možností přechodů mezi formami partnerského soužití. Dle mého názoru není diagram dostačující. Chybí například šipka od LAT k single či od „married“ k LAT a jistě by každý doplnil další vlastní varianty.

2.3.4 Co vztahy „living apart together nejsou

Jak je vidět výše, vybavit si pod akronymem LAT konkrétní formu vztahu není nic snadného. Proto možná pomůže, když se v krátkosti zastavím u forem vztahů, které jsou s „living apart together“ zaměňovány. Vztahy „LAT“ jsou někdy srovnávány s **kohabitací**, stejně jako kohabitace se jedná o trvalý, monogamní a intimní vztah, kde však partneři nesdílí bydliště. S kohabitací porovnává vztahy „living apart together“ ve své práci i Haskey:

„Vztahy „living apart together“ jsou v jednom ohledu stejné jako kohabitace, a to v tom, jak dalece jsou se vztahem seznámeni rodiče a příbuzní partnerů a nakolik jej akceptují. LAT-vztahy jsou obecně vnímané jako přirozeně monogamní, jedná se o víc než dočasné, pomíjivé či příležitostné uspořádání.“

(Haskey 2005: 36, překlad KP)

Problematictější se na první pohled může jevit odlišení vztahů „living apart together“ a „**commuter marriage**“ (manželství na dálku, víkendová manželství). Commuter marriage bývá považováno za přechodné uspořádání obvykle pro manželství, kdy oba z partnerů pracují na své kariéře, což je nutí obvykle během týdne bydlet na vzdálených místech a sdílet domácnost pouze o víkendech. Stejně jako v „LAT-vztazích“ spolu partneři většinu času nebydlí, rozdíl je ovšem v tom, co považují za domov. Pokud dva partneři spolu bydlí v jedné domácnosti a jeden z nich má druhý byt, kde přebývá, když není doma (obvykle kvůli práci nebo studiu), hovoříme o commuter marriage. Ovšem, pokud má každý z páru svůj vlastní domov, do kterého se vrací od partnera, jedná se o vztah „living apart together.“ „Commuter marriage“ se věnuje například Gerstel a Gross (1984) či Holmes (2004).

Na závěr této kapitoly je třeba zmínit **singles**. Tomášek (Dudová a Tomášek 2003: 10) je definuje jako relativně mladí lidé mezi 25 až 40 lety, kteří se více méně dobrovolně rozhodli žít po delší dobu bez partnera proto, aby mohli rozvíjet jiné než rodinné životní strategie. Ve většině konvenčních studií jsou lidé žijící v LAT vztazích klasifikováni jako singles (Strohm et al. 2008, Karlsson a Borell 2002, Roseneil 2006). Důvodem je, že ve většině studií, si respondenti mohou volit jen ze tří variant uspořádání soukromého života. Buď jste single, kohabitující či vdaní/ženatí. Výzkumníci pak mají tendenci předpokládat, že ti, kteří nežijí s partnerem jsou zároveň i bez partnera.

2.3.5 Vztahy „living apart together“ – nutnost nebo volba?

Zásadní otázkou, které se při výzkumu „LAT-vztahů“ nevyhneme, je otázka jejich dobrovolnosti. Žijí dva lidé, kteří se milují, v oddělených domácnostech z donucení vnějšími okolnostmi nebo to může být jejich svobodná volba, která přináší pozitiva? Už v článku Michiela Berkela, kde se poprvé s termínem „LAT“ setkáváme, je tento vztah určitým nedobrovolným a nouzovým řešením. Taktéž podle výzkumů zaměřených na páry žijících „living apart together“, by většina z lidí v těchto párech raději žila s partnerem v společné domácnosti, kdyby jim v tom vnější podmínky nebránily. Například podle nedávné francouzské studie (Beaujouan, Regnier-Loilier a Villeneuve-Gokalp 2009) 64 % mužů a 61 % žen byly k oddělenému soužití donuceni okolnostmi.

Levin ve své velké kvantitativní studii (2004) rozděluje respondenty do dvou skupin. První skupinu zahrnuje lidi, kteří by si přáli žít spolu, ale existují důvody, které jim v tom brání. Těmito důvody jsou nejčastěji péče a odpovědnost o děti či staré rodiče anebo práce či studium na odlišných místech. Druhou skupinu tvoří lidé, kteří spolu nechtějí bydlet, i kdyby mohli, avšak stále se považují za pár. Zde se jedná buď o lidi, kteří mají za sebou nepříjemnou zkušenost s manželstvím či kohabitací a nechtějí opakovat stejné chyby nebo o lidi v důchodu, kteří si nechtějí nechat narušit svůj domov, který je často hřbitovem vzpomínek na bývalého partnera a zároveň nechtějí ohrozit vztah se svými dětmi a vnoučaty.

Sasha Roseneil se nespokojila s rozdělením na dvě skupiny, jak navrhuje Levin. Klasifikovala tři soubory, které respondenti jejího kvalitativního výzkumu (Roseneil 2006) naplňují. Jako první identifikovala malou skupinku lidí, kteří by si přáli žít spolu, ale rozhodli se žít odděleně. Jedná se zejména o páry, kde oba cítí závazek ke své kariéře, kterou jsou nuceni budovat v jiném městě. Tuto skupinu Roseneil nazývá nešťastně oddělení (*the regretfully apart*).

Na opačném pólu nachází větší skupinku spokojeně oddělených (*the gladly apart*). Páry v této skupině od sebe většinou nedělila zásadní vzdálenost, ve vztahu žili déle než rok, někteří měli společné děti, přesto žili ve vztahu „living apart together.“ Tito lidé kladou důraz na usazení ve svých domovech a životech. Ve svých narativech zdůrazňují potřebu kontroly nad svým životem a zachování své individuální svobody a rozhodně si přejí zůstat žít v jiné domácnosti než partner, jakkoli je pro ně partner důležitý.

Třetí a největší skupinu respondentů tvořili lidé, kteří se ještě nerozhodli, zda spolu budou sdílet domov či nikoli (*the undecidedly apart*). Tyto lidé většinou nemají promyšlený plán, jak se jejich vztah bude vyvíjet a nepovažují za nutné učinit toto rozhodnutí. Také do této skupiny též spadají lidé, kteří se zatím na kohabitaci necítí připraveni či mají pochybnosti o budoucnosti svého vztahu. Přesto kohabitaci v budoucnu nevyklučují.

Konkrétní důvody, které různé skupiny nutí žít bez svého partnera podrobně rozeberu později v kapitole 2.3.9.

2.3.6 Kolik lidí žije ve vztazích „living apart together“?

Přestože se o vztazích „living apart together“ příliš nemluví, týkají se nezanedbatelné části populace. Nejvíce je tento typ vztahu prozkoumán ve Skandinávii. Podle výzkumu Levin a Trosta žilo v roce 1998 ve Švédsku v „living apart together“ vztazích více než 4 % populace, což je nejméně 250 000 osob (Levin a Trost 1999: 283). Švédská data z roku 2001 dokládají nárůst počtu lidí v „LAT-vztazích“ na 300 000 osob (Levin 2004: 228-229). Ve stejném článku Levin přináší i statistiky

z Norska, kde v „LAT vztazích“ žije 60 000 - 70 000 lidí což je 8 % z těch, kteří nežijí v manželství ani kohabitaci.

Taktéž sociologové v jiných evropských zemích se pokoušejí zjistit, kolik lidí má partnera v jiné domácnosti. Ve velké Británii přinesl data o osobách žijících „spolu, ale odděleně“ „Office National Statistics Omnibus Survey“, který se konal na jaře 2004 a účastnilo se jej 1686 respondentů. Haskey (2005), který jej analyzoval, předpokládá, že podíl lidí žijících ve vztazích „living apart together“, z těch kteří nežijí v manželství ani v kohabitaci je 19 % mužů a 21 % žen, jedná se zhruba o 4 milióny lidí.

Pouze na ženy se zaměřil španělský výzkum (Castro-Martin, Domínguez-Folgueras a Martín-García 2008). Vyplývá z něj, že 44 % španělských žen ve věku mezi 15 a 49 lety není vdaných ani nežijí v kohabitaci. 16 % těchto žen má stálého partnera nicméně oba si zachovávají oddělené bydlení. Nedávná studie přináší data z Francie (Beaujouan, Regnier-Loilier a Villeneuve-Gokalp 2009). Podle výzkumu z roku 2005, žije v stálém nekohabitujičím partnerském vztahu 8 % francouzské populace ve věku 18 až 79 let. Jedná se o více než 3,8 miliónů lidí.

Autorky Milan a Peters (2003) nabízejí data z druhé strany oceánu. Čerpaly z dat kanadského reprezentativního výzkumu „General Social Survey“ z roku 2001, kde bylo dotazováno více než 24 000 lidí starších 15 let. V intimním vztahu s někým, kdo bydlí v oddělené domácnosti, žije 8 % z nesezdaných a nekohabitujičích Kanadčanů. Analýza osob žijících ve vztazích „living apart together“ ve Spojených státech amerických čerpá zejména z „U.S. General Social Survey (GSS)“ z let 1996 a 1998. Autoři (Strohm et al. 2008) zjistili, že 35 % jednotlivců, kteří nežili v manželství ani nesezdaném soužití, má partnera, který žije jinde. To představuje podíl 7 % amerických žen a 6 % mužů. Jedná se tedy překvapivě o vyšší čísla, než byla zjištěna ve většině Evropy. Navíc americká studie pracuje jen s respondenty staršími 23 let, čímž vylučuje velký soubor studentů a mladých lidí žijících s rodiči.

2.3.7 Kdo jsou lidé žijící ve vztazích „living apart together“?

Z předchozích kapitol se může jevit, že vztahy „living apart together“ volí zejména mladí lidé, pro které je „LAT-vztah“ odrazovým můstkem pro pozdější kohabitaci či manželství a nebo naopak starší lidé, které „život naučil“, že je lepší si ostatní lidi držet raději trochu od těla. Je to opravdu tak? A co lidé vyplňující věkovou mezeru mezi těmito opačnými póly? Podívejme se blíže na mozaiku lidí, kteří se rozhodli, že se svým partnerem nebudou sdílet domácnost.

Mladí lidé v LAT vztazích

Kvantitativní studie ze zemí, které se naším fenoménem zabývaly, ukazují, že nejčastěji vztah „living apart together“ volí nejmladší generace. V Británii téměř polovinu lidí, kteří mají partnera v jiné domácnosti, tvoří lidé mezi 16-24 lety a 30 % z „LAT-vztahů“ představují lidé žijící s rodiči⁵ (Haskey 2005:44). Kanadská studie (Milan a Peters 2003:3) ukazuje, že 56% z lidí upřednostňujících oddělené soužití je ve věku 20-29 let. Ve Francii (Beaujouan, Regnier-Loilier a Villeneuve-Gokalp 2009:4) vztah „living apart together“ volí též nejčastěji mladí lidé. Jedná se 26 % mužů a 31 % žen ve věku 18 až 24 let a 15 % mužů a 12 % žen ve věku 25 až 29 let. Oproti tomu žije v „LAT – vztazích“ „jen“ 8 % celkové populace (18 – 79 let).

Podobná situace je i ve Spojených státech amerických (Strohm et al. 2008 24-25). Autoři tvrdí, že s věkem se snižuje pravděpodobnost života ve vztahu „living-apart together“ v porovnání s kohabitací a manželstvím. Toto zjištění však platí pouze pro heterosexuální muže, ženy a lesbičky. V případě homosexuálních mužů se nepotvrdilo a autoři předpokládají, že důvod může spočívat v lepší finanční situaci homosexuálních mužů. Největší propojení vztahu „living apart together“ s nízkým věkem nacházíme ve španělské studii (Castro-Martin, Domínguez-Folgueras a Martín-García 2008). Autorky tvrdí, že „LAT-vztahy“ jsou ve Španělsku náhradou za neetablovanou kohabitaci a týkají se zejména žen do 35 let. S přibývajícím věkem oddělené soužití mizí a ženy vstupují do manželství.

⁵ Pro potřeby výzkumu Haskey konstruuje tzv. Household Reference Person (HRP). Tou je buď vlastník – v případě jednočlenné domácnosti, případně osoba s nejvyšším příjmem (pokud mají dvě osoby v domácnosti stejný příjem, je HRP ta starší z nich). Z velké části jsou mladší respondenti, kteří žijí v odděleném soužití, děti HRP (Haskey 2005).

„LAT vztahy“ v pozdějším věku

Přestože většinu lidí ve vztazích „living apart together“ tvoří mladí lidé, nelze tvrdit, že se starších lidí netýkají. Naopak. Třetina respondentů (29 % mužů a 33 % žen) ve francouzské studii, kteří žijí v LAT vztazích jsou starší než 40 let (Beaujouan, Regnier-Loilier a Villeneuve-Gokalp 2009:5). „Mladí staří“, jak tuto kategorii osob ve věku 65 až 74 let nazývají např. Karlsson a Borell (2002: 11), nacházejí ve vztazích „living apart together“ alternativu k tradičnímu manželství. Udržování oddělených domácností, financí a životního prostoru je pro ně přijatelnou variantou pro skloubení intimního partnerství a autonomie. Vznikají studie, které se na starší respondenty přímo zaměřují (např. Karlsson a Borell 2002, Karlsson a Borell 2005, Karlsson et al. 2007, De Jong Gierveld 2004). Lidé v tomto věku volí LAT vztah z jiných důvodů a zároveň se objevují odlišné problémy jako vztahy s dospělými dětmi a vnoučaty.

Vztahy „living apart together“ v pokročilejším věku jsou spojeny také s otázkou případné nemoci partnera a následné potřebou péče. Existuje menšina lidí, kteří nepředpokládají, že se v budoucnu bude o svého „LAT – partnera“ starat. Většina respondentů by v případě partnerovy vážné nemoci neodmítla pomoc. A téměř nikdo, by se s partnerem nerozešel, kdyby onemocněl. Většinou je však předpokládán rozsah poskytnuté pomoci omezen - například na několik dní v týdnu nebo několik hodin denně.

Zajímavé je, že muži v tomto případě vykazují obecně vyšší ochotu pečovat o partnera než ženy a dokonce i více zvažují poskytnutí péče celodenně (Karlsson et al. 2007:20). To je možné vysvětlit odkazem k tradiční roli ženy-manželky, od které se většinou očekává, že bude starostlivě pečovat o členy domácnosti, pokud onemocní. Tato péče je automaticky předpokládána. Ženy jsou si této pasti dobře vědomy a ty, které si nejsou jisté, zda chtějí bez nároku na odměnu či uznání pečovat o nemocného partnera, volí raději oddělené soužití. Pokud s partnerem nežijí, necítí už tak silný společenský tlak, aby se o něj v případě nemoci postaraly (Karlsson a Borell 2002).

Čtyři základní kategorie lidí žijící v „LAT-vztazích“

Beaujouan, Regnier-Loilier a Villeneuve-Gokalp (2009) upozorňují na různorodost vztahů „living apart together“ v závislosti na určité fázi života a životních zkušenostech. Tvrdí, že jen dvě polarizované kategorie nestačí. Kategorizovali proto

čtyři základní skupiny lidí žijících v LAT vztazích. První kategorii nazývají mladí dospělí (*young adults*) do 25 let a tvoří ji zejména studenti. Z pravidla nemají děti a ani předchozích zkušenosti soužití s partnerem. Ženy zde mírně převažují nad muži. Další skupinou jsou rodiny svobodných rodičů (*single parent families*), která je ze tří čtvrtin tvořena ženami ve věkové kategorii 25 – 54 let, velká část lidí z této skupiny má za sebou rozvod.

Třetí skupina je nazvaná senioři (*seniors*) a zahrnuje respondenty starší 55 let. Tito lidé již brzy odejdou do důchodu nebo již nepracují. Taktéž jsou osvobozeni od povinností s výchovou dětí, protože děti jsou již dospělé a většinou s nimi nežijí. Tato skupina má nejpestřejší škálu partnerských zkušeností, spadají sem nikdy neprovdaní, rozvedení i ovdovělí lidé.

Poslední, čtvrtou, skupinu lze nejlépe popsat rozlišením od ostatních. Zahrnuje lidi ve věku 25 až 54 let, kteří nemají děti nebo s nimi nežijí. Je to jediná skupina, kde převažují muži. Od seniorů diferencuje tuto skupinu věk, od mladých dospělých nezávislost na rodičích a od svobodných rodičů se odlišují absencí dítěte v domácnosti. Z těchto důvodů tuto skupinu autoři nazývají „*out of family*“. Největší podíl z lidí žijících ve vztazích „*living apart together*“ tvoří mladí dospělí (42 %) následovaní skupinou „*out of family*“ (35 %). Třetí místo obsadili senioři (14 %) a nejmenší podíl prezentují svobodní rodiče (9 %).

Je zřejmé, že vztahy „*living apart together*“ nejsou zcela jednotnou kategorií. Jejich formy se proměňují v závislosti na věku, životním cyklu, očekávání od partnerství či zkušeností jednotlivého člověka. Právě zmapování a přiblížení těchto odlišností bude jedním z cílů mé diplomové práce.

2.3.8 Motivace lidí vstupujících do vztahů „living apart together“

Stejně tak, jak se liší skupiny lidí vstupujících do vztahů „living apart together“, stejně tak se liší i důvody, proč lidé tuto (snad méně závaznou) formu volí. Nejčastějšími důvody bývají práce či studium na odlišném místě, finance, péče o rodinné příslušníky, touha udržet si svůj vlastní prostor a vlastní nezávislost či snaha neopakovat chyby předchozích vztahů. Podívejme se nyní na tyto rozdílné motivace důkladněji.

Studium či práce v jiném místě

Zejména pro mladší lidi, je hlavním důvodem, proč spolu nesdílí domácnost, práce či studium v jiném městě. Tuto situaci jsou často nuceny řešit páry, ve kterých touží žena i muž po naplnění nejen v soukromém, ale i v profesním životě. Jak však upozorňují Beckovi (1995), často je velmi obtížné profesní uplatnění a harmonický vztah sloučit. Vztah „living apart together“ či „commuter marriage“ takovou možnost nabízí. Většina párů v „LAT – vztazích“ prohlašuje, že k oddělenému soužití byly donuceni okolnostmi a právě práce v jiném městě bývá uváděna jako nejčastější důvod (Beaujouan, Regnier-Loilier a Villeneuve-Gokalp 2009: 10, Levin 2004: 232-233, Milan a Peters 2003: 4). Otázkou zůstává, nakolik brání profesní život společnému soužití a nakolik se jedná o upřednostnění kariéry před vztahem.

Finanční důvody

Jednou z největších překážek bránících společnému bydlení jsou finance či bytové podmínky (Beaujouan, Regnier-Loilier a Villeneuve-Gokalp 2009). Zejména se to týká mladých lidí, kteří stále bydlí s rodiči a nemají dostatečné finanční prostředky, aby si mohli dovolit vlastní bydlení (Castro-Martin, Domínguez-Folgueras a Martín-García 2008, Haskey 2005).

Snaha neopakovat stejné chyby

Naopak starší lidé, kteří mají za sebou zkušenost kohabitace či manželství a následného rozchodu, si vztah „living apart together“ volí z důvodu, že nechtějí opakovat chyby z předchozích vztahů. Předpokládají, že podmínky, které panovaly v jejich domácnosti, způsobily krach vztahu. Pro mnohé z nich je konec předchozího vztahu, který zahrnoval společné bydlení, stále traumatickým zážitkem. Tito lidé

nechtějí ohrožit vztah stereotypem a nudou života pod jednou střechou, volba partnerství bez soužití je pro tyto lidi strategií, jak se vyhnout dalšímu bolestivému rozchodu (Levin 2004: 233-234). Pro jedince, kteří mají za sebou dva a více vztahů, které se rozpadly, existuje dvakrát vyšší pravděpodobnost, že vstoupí do „LAT – vztahu“. Naopak ti, kteří prožili zatím jediný rozpad vztahu, častěji uzavírají nový sňatek (De Jong Gierveld 2004).

Většina respondentů, který žijí v „LAT – vztazích“ po předchozí zkušenosti s rozvodem, klade důraz na zachování nezávislosti a chce mít kontrolu nad svým životem. „*Nemyslím si, že mě budu opět někdo kontrolovat*“ a „*nechci se nikomu zpovídat*“ (Haskey a Lewis 2006: 44-45) prohlašují respondenti v rozhovorech. Zároveň se nechtějí přizpůsobovat životnímu stylu někoho jiného a respektovat cizí zlovyky ve „svém malém království“. Jednoduše „chtějí dělat věci jinak“ a doufají, že jim to pomůže vyvarovat se rizik, která jsou s kohabitací spojené. Ne nadarmo, poznamenávají Haskey a Lewis (2006), že opatrnost (caution) byla dominantním tématem všech rozhovorů s lidmi nesdílejícími s partnerem domácnost.

Se snahou omezit „rizika“ plynoucí ze vztahu souvisí i udržování oddělených finančních prostředků. Jak zjistili Karlsson a Borell (2002), všichni respondenti v jejich studii mají oddělené hospodaření s penězi a jen málo z nich má společné úspory. Obvykle si rozdělují aktuální výdaje, například muž nakoupí suroviny, ze kterých žena uvaří společné jídlo. Pokud společně šetří nějaké peníze, tak je to na konkrétní záležitost jako je například společná dovolená. Zajímavé je, že ani s narůstající délkou vztahu, neprojevují lidé ve vztazích „living apart together“ ochotu šetřit spolu s partnerem či sbližovat hospodaření obou domácností.

„Nestat se znovu služkou“

Se snahou vyvarovat se chyb z předchozích vztahů souvisí i snaha zavést větší rovnost v domácích pracích. Všechny dotazované ženy nechtějí být znovu dotlačeny do tradiční role hospodyňky eventuálně zdravotní sestry partnera (Haskey a Lewis 2006: 45, De Jong Gierveld 2004). Ženy vnímají, že péče o domácnost je považována za jejich starost a pokud by žily společně s partnerem, zřejmě by je okolnosti a zároveň i očekávání okolí donutily tuto povinnost plnit. Vztah „living apart together“ jim dává možnost se této povinnosti zbavit nebo ji alespoň „odlehčit“.

Ani v „LAT – vztazích“ nefunguje absolutní rovnoprávnost. Z rozhovorů vyplývá, že se většina párů schází v domácnosti partnerky, která pro tyto příležitosti připravuje jídlo. Někteří muži zase pomáhají partnerce v domácnosti opravovat různé drobné závady. Většinou se však o svou domácnost stará každý partner sám. A většina žen prohlašuje, že svému partnerovi s domácími pracemi nepomáhají, maximálně ho upozorní, když je čas umýt okna nebo udělat jiné věci, ale nikdy by je neudělaly za něj (Karlsson a Borell 2002: 19). Je jasné, že ani partneři žijící v oddělených domácnostech se neubrání očekáváním spojených s tradiční dělbou práce. Tyto povinnosti však ve vztazích „living apart together“ působí spíše jako potěšení z toho, že si partneři mohou navzájem pomoci a udělat jeden druhému radost.

Snaha udržet si nezávislost

To co spojuje starší lidi s bolestnými zkušenostmi rozchodu a mladé lidi, pro které vztah „living apart together“ může být první zkušeností s vážným partnerstvím, je touha po udržení si své vlastní nezávislosti. A také strach „co když to nevyjde“? Mnoho lidí v „LAT-vztahu“ považuje kohabitace za příliš vážný závazek. Přestože svého partnera milují, nechtějí se vzdát své autonomie a území, které mají jen pro sebe. Mluví o možnosti „odejít bez odcházení“, „soukromí mého malého království“ (Haskey a Lewis 2006: 43). Pro tyto lidi vztah neznamena, že musí bezpodmínečně vše sdílet, ale spíše důvěru, citovou podporu a respekt k jedinečnosti druhého.

Zejména ženám (ale i mužům) dává partnerství bez soužití možnost oprostít se od tradičních genderových rolí. Zdá se, že jsou to právě ženy, kdo zejména usiluje o vztah „living apart together“ (Karlsson a Borell 2002: 16). Platí to zejména pro starší ženy, které po rozpadu vztahu požadují autonomii a vlastní prostor, který mnohdy celý život neměly. Jejich vlastní domov je klíčem k hledání jejich nezávislosti a je čistě na nich, jaké hranice svému vlastnímu světu za zavřenými dveřmi vybudují (Karlsson a Borell 2004).

Zejména mezi mladšími mužskými respondenty, je cítit zřetelná obava a úzkost z kohabitace. Jeden mladý muž uvedl ve výzkumu Haskeyho a Lewis (2006), že o společném bydlení s partnerkou budou uvažovat teprve, až si pořídí vlastní dům (raději než byt). Získat dům je složitější a náročnější než byt a zřejmě bude trvat déle, než si ho

respondent pořídí. To jim umožňuje odkládat rozhodnutí o společném bydlení (Haskey a Lewis 2006: 43). Respondenti mluví i o nejistotě spojené s narůstající mírou rozvodovosti. Naopak jiná respondentka, která také si nebyla jistá, zda začít bydlet s partnerem, zápolí s obavami, že nakonec zůstane sama. (Haskey a Lewis 2006: 44). Jak dokazují tyto případy, touha po nezávislosti je často vykoupena nejistotou a obavami.

Péče o členy rodiny

Nejsou to jen individualistické touhy po nezávislosti a vlastním prostoru, co nutí partnery žít odděleně. Často to může být upřednostnění péče o blízké, za které člověk nese odpovědnost – nejčastěji jsou to děti nebo staří rodiče. Pokud tito lidé pečují o staré rodiče, vztah „living apart together“ jim dává možnost skloubit péči o příbuzné s potřebou intimního partnerství bez výčitek svědomí ze zanedbání péče (při odstěhování se k partnerovi) a narušení osobního prostoru rodiny (přistěhování partnera). Úvahy o další podobě soužití s partnerem se objevují ve většině případů až po úmrtí rodiče, případně pokud se jeho stav natolik zhorší, že není jiná možnost, než dlouhodobá ústavní péče (Levin 2004: 230 – 231). Zvláštním případem jsou ovdovělí respondenti, pro které je jejich domov reservoárem vzpomínek na zasnulého partnera. „Památku místa“ nechtějí proto narušit příchodem „cizího elementu“ v podobě nového partnera (Karlsson a Borell 2004: 74).

Případné soužití partnerů mohou komplikovat i děti z předchozích vztahů. Často lidé nevěří, že by děti jejich nový vztah přijaly v dobrém. Snad všichni respondenti žijící s dětmi, dávají přednost přáním a potřebám dítěte, když se rozhodují o případném soužití s partnerem (Roseneil 2006). Tito rodiče často odkládají společné bydlení s partnerem do doby, než děti vyrostou a odejdou z domu. Jeden pár se dokonce stal manželi, ale kvůli dětem z minulých vztahů zachovával oddělené domácnosti (Levin 2004: 231).

Vztahy s přáteli a příbuznými jsou pro lidi v „LAT – vztazích“ zásadní, určují nakolik si partnera pustí do života. Zdaleka ne všichni (66 %) lidé ve vztazích „living apart together“ se setkávají s příbuznými i přáteli partnera. Právě vztah „living apart together“ dává oběma z páru možnost flexibility v setkávání s přáteli a rodinou, ať už s partnerem či samostatně, v závislosti na situaci (Karlsson a Borell 2004).

2.4 Vztahy „living apart together“ v českém prostředí

2.4.1 Pohled na vztahy „living apart together“ očima českých sociologů

V české sociologickém prostředí zatím neexistuje studie o vztazích partnerů, kteří spolu nesdílí domácnost. Přesto „klasikové české sociologie rodiny“ tento koncept alespoň okrajově představili. Rabušic píše o vztazích „living apart together“ jako o „velmi moderní, a chtělo by se snad říci až postmoderní“ formě vztahů, kdy dva lidé „patří k sobě“, což ví i jejich okolí, ale zachovávají si oddělené bydlení a hospodaření (Rabušic 2001: 201). Trefně Rabušic popisuje i flexibilní a nezavazující uspořádání genderových rolí, které většina respondentů uvádí jako výhodu vztahu s odděleným bydlením.

„Žena tak nemusí prát spodní prádlo, košile a ponožky svého partnera (ale může, pokud to oba považují za výhodné), žena se nestará o to, zdali má muž navařeno (ale může, pokud to oběma vyhovuje), muž se nestará o to, zdali má žena finanční prostředky k životu, ale může jako galantní pozornost zaplatit společnou dovolenou nebo večeři v dobré restauraci (pokud to oba považují za vhodné).“

(Rabušic 2001: 201)

Ivo Možný nazývá tyto vztahy „partnerství bez soužití“ (Možný 2006). Narozdíl od Rabušice zmiňuje, důležitý prvek LAT-vztahů – dobrovolnost. Rozděluje je na vztahy starších lidí a důchodců, kteří bydlí každý ve svém vlastním bytě a netouží se sestěhovat do společné domácnosti, protože by tím přišli o možnost vlastního prostoru a možnosti návratu, pokud by jejich vztah skončil. „Partnerství bez soužití“ mezi mladými partnery jsou naopak zakládány často nedobrovolně. V společném bydlení mladým ekonomicky neaktivním lidem brání finanční a bytová tíseň. Dle Možného přibývá i vztahů „living apart together“ mezi lidmi středního věku, týká se především neúplných rodin.

„V naprosté většině (85 %) stojí v čele neúplné rodiny žena. Pokud má dceru a ta se stane také osamělou matkou, pomáhá jí s bydlením a hospodařením. Často spolu nakonec bydlí ve společném bytě. Tento příklad pak dcery často opakují ve svých vlastních rodinách. Tak vzniká subkultura rodin, které jsou spravovány pouze ženami. Mladší z žen v domácnosti pak mají často partnera, který žije jinde.“

(Možný 2006)

Analýzu zahraniční literatury k tématu „living apart together“ provedla ve své bakalářské práci Eva Očadlíková (2009). Poměrně dost zmínek o vztazích „living apart together“ v českém sociologickém prostředí najdeme v pracích Marcela Tomáška (Dudová a Tomášek 2003, Tomášek 2006, 2007), který se však primárně zaměřoval na výzkum singles⁶. Ve své článku (Tomášek 2007:1-3) přináší stručný přehled základních zahraničních článků o vztazích „living apart together“. Tomášek se zaměřuje na životní období člověka, které je v západní literatuře označované jako „mladá dospělost“, „pozdní mladost“ či „post-adolescence“ (Heath, Cleaver 2003 podle Tomáška 2006:82). Tito dnešní dvacátníci a třicátníci odmítají (většina dočasně) definiční charakteristiky spojované s dospělostí, zejména založení rodiny a plození dětí. V mnoha charakteristikách jsou si singles podobní s páry žijícími v „LAT–vztazích“, od singles je však odlišuje zejména, to že se sami pokládají za pár a zároveň je tak vnímá i jejich okolí.

Zajímavým zjištěním jeho výzkumu singles (2006) je, že většina lidí identifikovaných jako singles ve skutečnosti partnera má, jen s ním nesdílí domácnost. Singles, stejně jako část⁷ lidí žijící „spolu, ale odděleně“, neodmítají partnerský vztah, ale jejich problémem je přijetí tradičních struktur soužití. Potřebují prostor pro sebe, brání se uvěznění do tradičních genderových rolí, svou hlavní seberealizaci nevidí jen v rodinném životě. Spíše k manželství či dlouhodobé kohabitaci tíhnou k alternativním formám vztahů. K vztahu „living apart together“ mají nejbližší „víkendová manželství“, kdy se partneři stýkají jen několik dnů v týdnu a zbylý čas tráví po svém. (Tomášek 2006).

⁶ Tomášek (např. Dudová a Tomášek 2003: 10) singles definuje jako relativně mladí lidé mezi 25 až 40 lety, kteří se více méně dobrovolně rozhodli žít po delší dobu bez partnera proto, aby mohli rozvíjet jiné než rodinné životní strategie.

2.4.2 Vztahy „living apart together“ v České republice

V České republice ještě nebyl proveden žádný výzkum, který by nám odpověděl na otázku kolik lidí žije v „LAT-vztazích“, a jakých věkových či sociálních vrstev se týká. Přesto jsme získali možnost něco se dozvědět o preferencích lidí tyto vztahy volit vztahů „living apart together“ díky výzkumu Sociologického ústavu AV ČR Proměny 2005.

Z interpretace části dat výzkumu Proměny 2005 Radkou Dudovou (2006) vyplývá, že 2 % české populace považují za ideální uspořádání soukromého života žít sám s partnerem/partnerkou v jiné domácnosti, 5 % si přeje žít střídavě s partnerem/partnerkou a sám a další procento lidí chce žít s vlastními dětmi a partnerem, který má vlastní bydlení. Nejčastěji upřednostňují život s partnerem/partnerkou v jiné domácnosti (stejně jako žít single) představitelé nejstarší generace (45-55 let).

Dudová z těchto dat usuzuje, že alternativní formy soužití nejsou důsledkem společenských změn a rostoucí individualizace, ale spíše nešťastných partnerských zkušeností. Dále zjišťuje, že zásadní důvody pro nezakládání tradiční rodiny pro lidi v produktivním věku jsou spíše nedostatečné finanční prostředky a vytíženost v zaměstnání. (Dudová 2006:8).

Postoji k vztahům „living apart together“ se ve svém článku zabývá i Dana Hamplová (2003). Snaží se zjistit, jaké partnerské uspořádání pokládají lidé za nejlepší možnou variantu a zda na toto rozhodnutí mají vliv demografické charakteristiky. Svou pozici si v České republice drží svou manželství, preferuje je 81 % respondentů, přesto 7 % populace deklaruje přání žít s partnerem v jiné domácnosti. Hamplová potvrzuje i fakt, že se „LAT-vztah“ netýká jen mladých lidí. Je tomu právě naopak. Ačkoli v něm mladí lidé nejčastěji žijí, je pro ně spíše předstupněm ke společnému soužití. Avšak s narůstajícím věkem jasně narůstá preference tohoto partnerského uspořádání. Mezi 25letými preferuje partnerství bez soužití 5 % respondentů, ve věku nad 65 let považuje tento vztah za ideální již 9 % lidí. Vliv na preferenci „LAT vztahu“ má také podle očekávání rodinný stav respondenta. Mezi rozvedenými je nejméně příznivců přímého

⁷ Netýká se lidí, které k vztahu „living apart together“ donutily okolnosti.

vstupu do manželství, naopak se zvyšuje pravděpodobnost, že tito lidé budou žít ve vztahu „living apart together“. Podle výzkumu Hamplové mají největší vliv na preferenci partnerského uspořádání věk, náboženské vyznání a rodinný stav, naopak vzdělání, pohlaví a velikost bydliště nehrají roli (Hamplová 2003: 169-171).

Demografické statistiky se o „LAT-vztazích“ nezmiňují. Přesto na jejich nárůst sociologové usuzují ze zvyšujícího se počtu jednočlenných domácností (Fialová 2005:13). Fialová připomíná, že dříve většinou mladí lidé opouštěli rodiče, až se založením vlastní rodiny, dnes to tak není a žijí v neformálních svazcích⁸. Počet mladých lidí žijících v jednočlenných domácnostech narůstá, v roce 1961 žilo samostatně 5,6 % osob ve věku do 29 let, v roce 2001 to bylo již 15,7 % (Dudová, Tomášek 2003). Zároveň se i v České republice zvyšuje počet rozvedených osob a svobodných matek, lidí, kteří často podle zahraniční literatury (např. Beaujouan, Regnier-Loilier a Villeneuve-Gokalp 2009) v „LAT vztazích“ žijí.

Levin (2004) zmiňuje tři důvody, kvůli kterým se dá předpokládat, že počet lidí praktikujících „partnerství bez soužití“ se bude zvyšovat. Prvním důvodem je zvyšující se délka života, která spolu s vysokou mírou rozvodovosti vede lidi k hledání si nového partnera a jak i statistiky v České republice ukazují (Dudová 2006), nejstarší generace, patří k nejsilnějším příznivcům odděleného bydlení. Druhým důvodem jsou podle Levin změny na pracovním trhu, které požadují po člověku stále vyšší specializaci, která znemožňuje, jak mužům, tak ženám opustit místo kvůli přestěhování se za partnerem. Třetím faktorem ovlivňujícím nárůst vztahů „living apart together“ je stále častější cestování za prací či studiem a dostupnost mobilní a internetové komunikace, z tohoto důvodu Levin předpokládá, že bude narůstat i množství osob žijících ve vztazích LAT, jež rozděluje velká vzdálenost. Těžko lze předpokládat, že takováto předpověď se České republiky vůbec netýká.

⁸ O neformálních svazcích, domácností tvořených z přátel, příbuzných či bývalých partnerů („families of choice“) typických pro tuto generaci finančně nezávislých mladých lidí píše zejména Heath a Cleaver (in Tomášek 2006, 2007)

3 METODOLOGIE A ORGANIZACE VÝZKUMU

Dříve než se pustím do interpretace rozhovorů s lidmi žijícími „spolu ale odděleně, představím nejprve metodologické okolnosti jejich vzniku. Svou diplomovou práci jsem pojala jako kvalitativní studii osob, kteří s partnerem nesdílejí domácnost. Mým cílem je určit obvyklé motivace a charakteristické životní strategie těchto lidí. Zdrojem dat pro mou diplomovou práci jsou polostrukturované rozhovory. Celkem se mi podařilo provést interview se sedmi lidmi.

Rozhovory jsem vedla osobně podle předem připraveného „scénáře“. Základní témata jsem si předem zvolila na základě studia předchozích zahraničních výzkumů a publikované literatury. Snažila jsem se své informátory „držet“ u těchto témat. Pokud jejich odpovědi začaly nabírat jiný směr, vracela jsem je ke svému seznamu okruhů. Výjimkou bylo, když se informátor sice nedržel mých otázek, ale jeho výpovědi přesto byly pro můj výzkum zajímavé a pomohly otevřít nové téma.

Základními okruhy mého rozhovoru byly:

- **vztah** - co pár spojuje, jak svůj vztah definují
- **důvody „LAT vztahu“** – volba nebo nutnost, motivace, překážky kohabítace, shoda v tomto bodě s partnerem?
- **výhody a nevýhody „LAT vztahu“**
- **každodennost v „LAT vztahu“** – četnost a způsob kontaktů, vymezení prostoru, důvěra, hospodaření s penězi, genderové role
- **vnější svět** – názory okolí, vymezení se vůči „tradičním“ vztahům
- **plány do budoucna**

Diplomová práce

Při vedení rozhovoru jsem si uvědomovala, že interview probíhá v interakci, nejde o strnulý proud myšlenek informátora. Respondent své myšlenky formuje a postupně si i věci jinak uvědomuje, pokud má tyto myšlenky někomu sdělovat. Jde o interakcionistický přístup, kdy ten, s kým rozhovor provádíme, na nás nějakým způsobem reaguje a skrze svou promluvu nějak vymezuje své místo ve společnosti a její chápání [Silverman 1993: 94]. Stejně tak je tu možnost, že já sama budu strukturu rozhovoru měnit podle zkušeností z rozhovoru předchozích a tím ho tak postupně formovat.

Na začátku rozhovoru jsem informátorovi vždy představila svůj výzkum i sebe a také se zeptala na základní údaje jeho i partnera/partnerky (pokud jsem je neznala předem). Respondenta jsem též na začátku sezení požádala o výslovné svolení s pořízením zvukového záznamu rozhovoru a jeho následný přepis a ujistila jej, že sdělené údaje budou použity výhradně pro účely mé diplomové práce, a že jeho jméno zůstane v anonymitě. Zároveň jsem mu nabídla možnost odmítnout jakoukoli mou otázku, pokud mu bude nepříjemná. Rozhovory jsem zaznamenávala na diktafon a poté je doslovně přepisovala. Skutečná jména jsem v prepisech změnila na pseudonymy, aby byla zachována plná anonymita všech účastníků výzkumu. Čtyři rozhovory jsem vedla v bytě informátorů, dva v restauračních zařízeních a jeden proběhl u mě doma. Vždy jsem vycházela vstříc respondentům, aby se rozhovor odehrál v pro ně co nejpříjemnějším a nejpřirozenějším prostředí.

Délka rozhovorů se lišila. Nejkratší trval necelých dvacet minut, většinou se délka rozhovoru pohybovala mezi třiceti a šedesáti minutami. Délka rozhovorů vyplynula přirozeně ze situace. Žádný z rozhovorů nebyl ani z mojí ani z vypravěčovy strany předem časově limitován. Mám za to, že všichni respondenti využili nabídnutý prostor k tomu, aby mi na dané téma řekli všechno, co mohli a chtěli říct, a podali mi v rámci možností úplný a ucelený výklad na dané téma.

3.1 Výzkumný soubor

Výzkumný vzorek čítal sedm respondentů. Pro výběr respondentů jsem měla několik kritérií. Prvním a zásadním kritériem bylo, aby informátor souhlasil, že žije ve vztahu „living apart together“, který jsem hned na začátku definovala jako: „*vztah kdy pár, nesdílí stejnou domácnost; oba partneři žijí ve vlastních domácnostech, ve kterých s nimi mohou žít i jiní lidé; sami sebe definují jako pár a vnímají, že i jejich sociální okolí je za pár považuje*“ (Levin a Trost 1999:281). Dalším kritériem byl věk nad 25 let a podmínka, aby respondent (ani jeho partner/partnerka) nebyl prezenčním studentem. Věková hranice mi umožnila z mé práce vyřadit nezávazné svazky mladých lidí a studentů („boyfriend and girlfriend relationships“) a zároveň v souboru ponechat lidi žijící „stále doma“ s rodiči, kteří bývají často z těchto výzkumů vyloučeni bez ohledu na věk (např. Haskey a Lewis 2006:42). Abych zároveň vyloučila nezávazné vztahy a páry, které spolu jen chodí, zahrnuje jsem do svého výzkumu jen respondenty se vztahem delším než 1 rok.

Co o výběru informátorů nerozhodovalo, byl jejich aktuální rodinný stav, nejvyšší dosažené vzdělání ani jeho typ, počet a pohlaví dětí ani další podobné popisné charakteristiky. Ze svého výzkumu jsem primárně nevyločila ani manžele žijící odděleně či homosexuální páry, jen jsem takové respondenty nenašla. Při výběru respondentů jsem neusilovala o to, aby svými charakteristikami reprezentovali nějakou konkrétní populaci, ani specifickou skupinu, například jen lidi nad 50 let po rozvodu. Zároveň nechci a ani nemohu chtít svá zjištění na žádnou populaci zobecňovat. Mým cílem je porozumět, proč někteří lidé v České republice nežijí se svým partnerem/partnerkou, jak takové soužití v praxi vypadá a jak sami aktéři tento vztah i sebe sami s tímto typem vztahu identifikují.

Jedním z nejtěžších úkolů při kvalitativních studiích bývá nalézt ochotné respondenty: Nejinak tomu bylo i v mém případě. Ne každý byl ochoten vyprávět mi o svých vztazích, o svém niterném soukromí. Respondenty jsem našla mezi svými známými a na doporučení přátel. Tento způsob výběru skrze vlastní sociální síť jsem si zvolila i proto, že zvyšuje pravděpodobnost navázání vztahu důvěry s respondentem a tím snižuje riziko formality výpovědí, která by v takovémto (ostatně jako v každém) výzkumu hrozila.

Nakonec se mi podařilo uskutečnit sedm rozhovorů se čtyřmi ženami a třemi muži, z čehož dva z respondentů tvořili pár. Věk respondentů se pohyboval mezi 27 a 64 lety. Jednalo se jak o lidi svobodné, tak rozvedené, nejrůznějších profesí a společenských statusů. V zájmu uchování anonymity informátorů nebudu uvádět zaměstnání ani konkrétní místo bydliště, místo jména užívám pseudonymy. S výjimkou jedné důchodkyně se jednalo o pracující lidi v produktivním věku. Základní údaje o respondentech shrnuje Tabulka č. 1.

Tabulka č. 1 Základní údaje o respondentech

	Věk	Rod. stav	Počet dětí	Místo bydliště	Délka vztahu v letech	Údaje o partnerovi*
Karla	27	svobodná	0	velkoměsto	1	30, svobodný, 0
Kamila	29	svobodná	0	město	1,5	28, svobodný, 0
Karel	30	svobodný	0	město	1	27, svobodná, 0
Štěpán	34	svobodný	0	velkoměsto	5	35, svobodná, 0
Alena	43	rozvedená	2	vesnice	8	52, vdovec, 2
Vladimír	58	svobodný	0	vesnice	4	43, rozvedená, 1
Jaroslava	64	rozvedená	2	město	7	68, vdovec, 2

*Věk partnera, jeho rodinný stav a počet dětí

Z výše uvedené tabulky je patrné, že se mi utvořili dvě skupiny respondentů. Nazvěme je „mladší“ a „starší“. Do skupiny „mladších“ patří Karla, Kamila, Karel a Štěpán a jejich věk se pohybuje mezi 27 a 34 lety. Všichni tito lidé jsou svobodní. Skupina „starších“ zahrnuje Alenu, Vladimíra a Jaroslavu. Lze očekávat, že tato skupina bude mít více životních a partnerských zkušeností a motivy jejich jednání budou jiné než skupiny „mladších“. V rámci analýzy se budu mimo jiné soustředit na to, v čem se tyto dvě skupiny liší a naopak v čem se shodují.

3.2 Způsob analýzy dat

Má data jsou kvalitativní povahy, proto i k jejich analýze budu logicky přistupovat kvalitativním přístupem. V současnosti asi nejrozšířenějším přístupem k analýze kvalitativních dat v sociologii je princip takzvané *grounded theory* (ve smyslu empirickými daty podložené teorie), tak jak ho ve své známé knize popsali Strauss a Corbinová (Strauss, Corbinová 1999). Analýza není založena na vstupní formulaci hypotézy či celého souboru hypotéz a její/jejich následné verifikaci, ale otázky a teze byly vytvářeny až v průběhu sběru dat či teprve na vlastním základě sebraných dat.

Zdrojem dat k mé analýze jsou doslovné přepisy rozhovorů se všemi respondenty. Po přepsání rozhovorů jsem všechny přepisy pročítala a zároveň prováděla otevřené kódování, na jehož základě jsem určovala důležitá témata, která informátoři nezávisle na sobě zdůrazňovali. Poté následovalo axiální kódování, kdy jsem se na základě kvality a četnosti výpovědí k daným tématům rozhodovala, které kategorie budou dále zpracovány. Tento postup vycházející ze zásad Strausse a Corbinové jsem zpracovala dle příručky Hendla.

„Výzkumník provádí otevřené kódování při prvním průchodu texty. Identifikuje přitom zajímavá témata a přiřazuje jim kódy nebo označení. Výzkumník je otevřený novým tématům a připraven na změny kódů v průběhu další práce.“ (str. 165) „V dalším kroku se dále zjemňují a diferencují kategorie, vzniklé v otevřeném kódování. Přitom se volí z množství vzniklých kategorií ty, jejichž další rozpracování vypadá nejslibněji.“ (str. 168) „Axiální kódování znamená postup, pomocí kterého se data po otevřeném kódování skládají do nových celků tak, že se vytvářejí spojení mezi kategoriemi.“ (str. 169)

(Hendl: 1997)

Ve své diplomové práci nahlížím na problematiku vztahů „living apart together“ kvalitativní optikou zkoumání. Myslím si však, že nebude na vhodných místech na škodu, když porovnávám svá zjištění se zjištěními, jak z kvalitativních studií, tak z kvantitativních, protože kombinací obou dvou typů výzkumů vznikne komplexnější a hlubší pohled na tuto oblast lidských vztahů.

4 Analýza

Hlavní část mé diplomové práce je věnována kvalitativní analýze dat získaných ze sedmi polostrukturovaných rozhovorů s lidmi žijícími ve vztahu „living apart together“. Na základě otevřeného a axiálního kódování jsem rozdělila tuto kapitolu do několika subkapitol či tematických okruhů. Základní kódy (témata) shrnuje schéma č. 2 na následující stránce. Toto schéma tvoří zároveň jakousi osu mé analýzy. Podrobná schémata k jednotlivým tématům budou vždy v příslušné kapitole.

Základními okruhy jsou bytová situace respondentů, nové pojetí vztahu, překážky/důvody k „LAT-vztahu, výhody a nevýhody „LAT-vztahu“, každodenní život a plány respondentů do budoucna. V průběhu analýzy upozorním, když se budou zajímavě lišit narativy „mladších“ a „starších“ respondentů (viz konec kapitoly 3.1.). Zároveň srovnám výsledky svého výzkumu s podobnými zahraničními studii a pokud se budou Češi v určitých oblastech lišit, pokusím se navrhnout sociologické vysvětlení, proč tomu tak je.

Pro ilustraci analytickou kapitolu proložím šesti příběhy mých respondentů, s cílem představit mé respondenty nejen jako informátory, ale též jako zajímavé osobnosti s typicky lidskými příběhy.

Schéma č. 2 Přehled základních kódů

<u>ZÁKLADNÍ KÓDY</u>	
Bytová situace	<ul style="list-style-type: none"> → sám → s rodiči → s dětmi → se spolubydlícími
Proč jsou spolu	<ul style="list-style-type: none"> → porozumění → samota <p style="text-align: right;">společné povahy mají se rádi</p>
Proč spolu nebydlí	<ul style="list-style-type: none"> → nedostatek financí → udržení nezávislosti → péče děti → neopakovat chyby → práce v jiném místě → jeden z partnerů odmítá → ostatní
Výhody	<ul style="list-style-type: none"> → vzácnost → soukromí → čas pro sebe → domácí práce nejsou samozřejmost → snazší rozchod
Nevýhody	<ul style="list-style-type: none"> → samota → nejistota → nutnost stále zajímavě naplňovat čas → nedostatečná intimita → nedostatek financí
Každodennost	<ul style="list-style-type: none"> → trávení společného času → konflikty → genderové role → vlastnictví klíčů
Plány	<ul style="list-style-type: none"> → společné bydlení → žádné plány → svatba, děti → obavy

4.1 „Mladší“ versus „starší“ a další kategorizace vzorku

V souvislosti s partnerstvím „living apart together“ se často mluví o diferenciaci těchto vztahů, podle životního cyklu partnerů. Hlavní dvě skupiny tvoří mladí svobodní lidé a starší jedinci s bohatšími životními i partnerskými zkušenostmi. Protože se mi podařilo vést rozhovory s dvěma zhruba stejně velkými soubory informátorů z obou skupin, bude jistě zajímavé sledovat, v čem se zástupci těchto skupin rozcházejí a naopak shodují.

Podle zahraničních studií (Haskey 2005, Milan a Peters 2003, Beaujouan, Regnier-Loilier a Villeneuve-Gokalp 2009 či Strohm et al. 2008) tvoří většinu lidí v „LAT-vztazích“ mladí lidé. Pro tyto lidi partnerství bez soužití většinou představuje předstupeň ke kohabitaci či svatbě. Tyto tendence potvrzuje i můj výzkum. Zástupci „mladších“ budou v mém výzkumu Karel, Karla, Kamila a Štěpán. Tito respondenti se pohybují ve věku 27 až 34 let. Nikdo z nich a ani z jejich partnerů nemá děti ani zkušenosti s manželstvím, ačkoli dva z nich již předtím s partnerem dlouhodobě bydleli. Všichni z těchto informátorů jsou výdělečně činní, bydlí ve velkých či menších městech a mají nejméně středoškolské vzdělání s maturitou.

Druhou skupinu „starších“ a zkušených tvoří Alena, Jaroslava a Vladimír. Ve vztazích všech těchto lidí hrají podstatnou roli děti. Pokud je nemá informátor sám, má je jeho partnerka. Pro tyto lidi je udržování oddělených domácností často jedinou přijatelnou variantou pro skloubení intimního partnerství a autonomie. Hlavní charakteristiky mých informátorů i jejich partnerů shrnuje Tabulka č. 1 v kapitole 3.1.

4.1.1 Dělení dle Beaujouana, Regnier-Loiliera a Villeneuve-Gokalp

Jiné proměnné než jen věk doplňují do své kategorizace Beaujouan, Regnier-Loilier a Villeneuve-Gokalp (2009), velkou roli zde hraje partnerská minulost informátora, děti i to, s kým sdílí domácnost. Beaujouan, Regnier-Loilier a Villeneuve-Gokalp navrhli čtyři kategorie dělení lidí ve vztahu „living apart toether“. Jsou to mladí

Příběh první: Kamila

Kamila s Františkem chodí jeden a půl roku je jí 29 let a jemu o rok méně. Mají se rádi, mají společné zájmy a rozumí si. Ačkoli by se Kamila už ráda usadila, mluví nadšeně o dítěti, společném bydlení s Františkem, stále jim v tom něco brání. Bydlí od sebe necelých dvacet kilometrů, vídají se každý druhý den, několikrát denně si volají, ale Kamila už by přeci jen radši měla vlastní hnízdo.

Nejčastěji zmiňovaným důvodem jsou finance. Ale není to jediný důvod. Ve všem je nějaké ale. Mohli by bydlet v pokoji v bytě s Kamilinou rodinou, ale to by měl František daleko do práce a za kamarády. Kamila našla už byt ve městě blízko Františkovy vesnice, ale to by bylo vyhazování peněz. U Františka také bydlet nemůžou, protože Kamila má bytového psa a oni venkovního. František plánuje přistavět u domu rodičů, ale až budou peníze. Nyní měnil práci, takže si nemůže brát hypotéku a zároveň nechce, aby stavbu Kamila spolufinancovala.

František i Kamila bydlí stále společně s rodiči. Kamila ví, že to není ideální řešení, přeci jen by ve svém věku potřebovali více soukromí. Rodiče jsou sice tolerantní a chápaví, ale není to prostě ono.

Ačkoli nebydleli spolu, Kamila Františkovi vždy důvěřovala. Minulý měsíc byla její důvěra nalomena. František přiznal, že se párkrát viděl s jinou dívkou, ale prý to byla chyba, ukončil to a chce být jen s Kamilou. Nyní se snaží a Kamila se mu snaží věřit.

Kamila má navíc špatnou zkušenost z předchozího vztahu. Se svým prvním partnerem chodila šest let, hned po třech měsících vztahu spolu začali bydlet. Sama Kamila uznává, že o bylo ukvapené, byl to jejich první vážný vztah a dost „naráželi“. Po roce a půl jim majitel bytu neprodloužil smlouvu a tak se oba vrátili domů. Ačkoli stále hledali nějaké bydlení, Kamilin partner si stále nebyl jistý, každé rozhodnutí odsouval. Ačkoli už mluvili o svatbě, nakonec Kamilu podvedl a opustil. Kamila si myslí, že chyba byla v tom že se partnerovi příliš podřizovala a zároveň se nyní bojí, jestli neopakuje stejnou chybu.

dospělí, rodiny svobodných rodičů, senioři a kategorie „out of family“⁹. Nyní použiji tuto kategorizaci na své informátory.

Vzhledem k tomu, že jsem ze svého výzkumu vyloučila lidi mladší 25 let a studenty, kteří převážně tvoří skupinu **mladých dospělých**, zůstala tato množina zcela prázdná. Nejvíce se jí blíží Kamila (29 let) a Štěpána (34 let), kteří stále bydlí s rodiči, avšak nespádají do skupiny mladých dospělých věkem. Můj soubor nabízí též jednu vzorovou představitelku **rodiny svobodných rodičů** a tou je Alena. Je rozvedená a žije se svými dětmi. Kategorii **seniorů** v mém souboru zastupuje 64-letá Jaroslava, která žije sama, protože se její děti již osamostatnily. Nejpočetnější skupinou jsou v mém souboru lidé „out of family“, tvoří ji Karel a Karla, Kamila, Štěpán a Vladimír. Jelikož mladí dospělí byli z mého výzkumu vyloučeni, tvoří „out of family“ suverénně největší skupinu mého souboru.

Dá se předpokládat, že i v české společnosti bude možné rozdělit lidi ve vztazích „living apart together“ do těchto kategorií. Má data naznačují, že by se mohla by se shodovat i četnost lidí v jednotlivých kategoriích. Odpověď na tuto otázku by nám ale mohl dát jedině kvantitativní výzkum lidí v „LAT-vztazích“.

4.2 Bytová situace, vzdálenost a četnost kontaktů

Mé respondenty lze rozdělit do čtyř skupin podle toho, s kým sdílí domácnost. Přehled bytové situace mých respondentů a jejich partnerů shrnuje tabulka č. 2. Moji informátoři bydlí buď sami, s rodiči, s dětmi nebo se spolubydlícími. Skutečnost s kým respondent bydlí zásadně působí jeho partnerský vztah.

⁹ Mladí dospělí (*young adults*) jsou lidé do 25 let a tuto skupinu tvoří zejména studenti. Z pravidla nemají děti a ani předchozích zkušeností se soužitím s partnerem. Ženy zde mírně převažují nad muži. Další skupinou jsou rodiny svobodných rodičů (*single parent families*), která je ze tří čtvrtin tvořena ženami ve věkové kategorii 25 – 54 let, velká část lidí z této skupiny má za sebou rozvod. Třetí skupina je nazvaná senioři (*seniors*) a zahrnuje respondenty starší 55 let. Tito lidé již brzy odejdou do důchodu nebo již nepracují. Taktéž jsou osvobozeni od povinností s výchovou dětí, protože děti jsou již dospělé a většinou s nimi nežijí. Poslední skupina „out of family“ zahrnuje lidi ve věku 25 až 54 let, kteří nemají děti nebo s nimi nežijí. Je to jediná skupina, kde převažují muži. Od seniorů diferencuje tuto skupinu věk, od mladých dospělých nezávislost na rodičích a od svobodných rodičů se odlišují absencí dítěte v domácnosti. Z těchto důvodů tuto skupinu autoři nazývají „out of family“. Největší podíl z lidí žijících ve vztazích „living apart together“ tvoří mladí dospělí (42 %) následovaní skupinou „out of family“ (35 %). Třetí místo obsadili senioři (14 %) a nejmenší podíl prezentují svobodní rodiče (9 %).

Tabulka č. 2 Bytová situace respondentů a jejich partnerů

	Bydlí s	Partner/ka bydlí
Karla	se spolubydlícími	sám
Kamila	s rodiči	s rodiči
Karel	sám	spolubydlící
Štěpán	s rodiči	s rodiči
Alena	s dětmi	s dětmi
Vladimír	sám	s dítětem a matkou
Jaroslava	sama	s dětmi

Dvojitá čára odděluje „mladší“respondenty od „starších“.

Všechny druhy uspořádání bytové situace mají své výhody i nevýhody a vliv na každodenní průběh vztahu i na jeho budoucnost. Přehledně toto vyjadřuje schéma č. 3.

Schéma č. 3 Přehled kódů k otázce bytové situace

<u>BYTOVÁ SITUACE</u>		
→ sám	→ soukromí → na vše sám/sama	→ nemuset se podřizovat, přizpůsobovat → samota → finanční náročnost
	→ klid, pohodlí → zaběhnuté rituály	
→ s rodiči	→ minimum domácích prací → pohodlí → nedostatek soukromí → finančně výhodné	
→ s dětmi	→ obtížná změna → finanční náročnost	
→ se spolubydlícími	→ nedostatek soukromí → dočasnost ↔ flexibilita	

Bydlení o samotě

Nejvíce z mých respondentů bydlí samo. Za hlavní výhody považují udržení si svého soukromí. Mají svůj klid a mají ho rádi. Nedokáží si představit, že by se někomu museli podřizovat a přizpůsobovat zaběhnuté každodenní rituály. Dokládají to výroky informátorů.

Asi by mi vadilo se tu dohadovat o program televize, i když já nejsem žádnéj velkéj televizní divák, no ale přeci jenom už jsem byla dlouho sama...

Jaroslava

Má to třeba výhody, že si můžu dělat, co chci, jedu kam chci, co chci, že je to takhle v klidu.

Vladimír

Naopak hlavní nevýhodou je samota. Tíží respondenty zejména emociálně. Není si s kým popovídat, s kým řešit všední starosti. Bydlet sám je též ekonomicky náročnější.

no hlavní nevýhody prostě... samota, přijdu domů z práce a jsem tady sám

Karel

Bydlení s rodiči

Dva z mých informátorů stále bydlí s rodiči. Důvody preference tohoto typu bydlení jsou zejména ekonomická výhodnost. V České republice panuje velká preference vlastnického bydlení (např. Dupal 2005: 324), i to je jeden z důvodů proč mladí lidé do relativně pozdního věku zůstávají bydlet u rodičů. Výhodou je i minimum starostí s chodem domácnosti a obstarávání domácích prací. Naopak velmi zásadní nevýhodou je nedostatek soukromí a jeho vliv na intimní život páru.

Bydlení s dětmi

„Starší“ respondenti často bydlí s dětmi nebo mají partnera, který s dětmi bydlí. V takovém případě, mají vždy děti naprostou přednost a péče o ně bývá často i překážkou společného bydlení s partnerem. Být svobodným rodičem je také poměrně nákladné. Přesto většinou respondenti dávají přednost klidu dětí před možností dalšího příjmu do domácnosti.

Diplomová práce

já nevím, kdybych já šla k němu, si nedovedu představit, že bych tu ty kluky nechala, rozumíš mi, oni nemaj nic, z čeho by žili, to bych musela jít s nima, ale na co je tahat, on aby šel sem, tak je to asi podobný, on chce určitě těm klukům taky ještě pomoci, barák dodělat (...)možná až ty kluci budou mít vlastní rodinu, tak až potom nevím...

Alena

Bydlení se spolubydlícími

Zvláštní případ byla jedna respondentka, která bydlí v bytě se spolubydlícími. Důvodem volby tohoto bydlení byla ekonomická výhodnost. Nevýhodou tohoto bydlení je nedostatek soukromí, naproti tomu bývá toto bydlení zpravidla považováno za dočasné a je jednodušší přestěhovat se případně k partnerovi než v předchozím případě.

Ve vztazích „living apart together“ nezáleží na tom, jak daleko od sebe partneři bydlí (narozdíl od „commuter marriage“ či „long-distance partnership“). Většina páru bydlela ve stejném místě či v okruhu do 15 kilometrů. A vídají se téměř denně. Výjimkou byli Karel a Karla, kde Karla pracuje v zahraničí. Tento pár se vídá jen na pár dní vždy jednou za měsíc. Tyto chvíle jsou za to velmi intenzivní.

my teď máme jen to příjemný, když přijedeme na pět dní, tak je to taková krásná dovolená, užíváme si, žádné starosti

Karel

že jsme si opravdu vzácní a když jsme spolu, tak jsme jenom spolu, nějak moc s kamarádama nejsme, abysme si nejvíc užili sami sebe

Karla

4.3 Nové pojetí vztahu

S výskytem alternativních vztahů dochází k reinterpetaci toho, co znamená být pár. Pro lidi ve vztazích „living apart together“ není podstatou vztahu tradiční „sdílet spolu vše“, „trávit spolu každý okamžik“, ale spíše užívat si každou chvíli s partnerem. Tito lidé znají tradiční definice vztahu a jsou nuceni překonfigurovat toto tradiční pojetí vztahu, aby mohli definovat svůj vztah k partnerovi.

Bawin-Legros a Gauthier se tímto tématem zabývaly ve své kvalitativní studii (Bawin-Legros a Gauthier 2001). Jejich cílem bylo zjistit, jak lidé v „LAT-vztazích“ tyto vztahy definují a jaká slova používají k popisu svého vztahu. Pro lidi ve vztazích „living apart together“ je velmi důležité, zda je jako pár vnímá jejich okolí, zejména rodina a přátelé. Důležité jsou též podobné zájmy a hodnoty a společné trávení volného času, zde však není podmínkou kvantita společného času, ale spíše kvalita. Bawin-Legros a Gautier též ve své práci vyvrací myšlenku, že „nové“ vztahy jsou spojeny se sexuální volností a promiskuitou. Tvrdí, že „*když se jeden nevrací večer domů a nenosí prstýnek, kult svobodných párů ztrácí svou sílu přitažlivosti*“ (Bawin-Legros a Gauthier 2001:45).

Schéma č. 4 Přehled kódů v otázce definice vztahu

<u>PROČ JSOU SPOLU</u>		
→ porozumění	→ společné povahy	↔ společné zájmy
	→ mají se rádi	→ trávit spolu maximum času → společné plány
→ samota	→ vzájemná pomoc, podpora	

Toto téma zaujalo i mě a proto jsem se svých respondentů ptala, co je spojuje. Shrnutí kódů vytvořených z jejich odpovědí shrnuje schéma 4. Lze vystopovat dvě základní skupiny odpovědí na tuto otázku. První je určité **porozumění**, které pár spojuje. Projevuje se společnými zájmy, hodnotami a názory. Část z těchto respondentů připojuje i citové vyznání, v tomto případě pár většinou plánuje společnou budoucnost a současný stav považuje za dočasný. Jako příklad této skupiny citujeme například Štěpána.

Diplomová práce

tak jsme společný povahy, oba vznětliví, ale smějeme se podobným věcem jakoby, i na dovolený jsme byli jakoby sami, tak jsme si jakoby fakt rozuměli. (Máme) společný zájmy, názory, je to o tom, že si tak nějak rozumíme, třeba když někam jedeme, tak se třeba neshodneme, ale nakonec shodneme

Štěpán

Druhou skupinu tvoří lidé, které s partnerem svedla dohromady **samota**. Tito lidé měli často problém definovat, co je spojuje, proč s partnerem jsou. V tomto typu vztahů je oceňována zejména vzájemná pomoc a podpora.

tak jsme si vzájemně pomáhali, on mi pomáhal na zahrádce tu těžší práci, já jsem vařila, když tam měl vnučky

Jaroslava

Pokusím-li se porovnat, jak se liší definice vztahu mezi „mladšími“ a „staršími“ respondenty, vychází mi, že mladší lidé jsou ti, které spojuje porozumění, kteří mají společné zájmy, názory a plány do budoucna. K nim se v tomto případě řadí Alena, která je nejmladší ze „starších“, a která se od nich odlišuje tím, že chce s partnerem pravděpodobně v budoucnu bydlet.

„Tradiční“ vztahy dle sociologů rodiny (Beck a Beck-Gernsheim 1995, Bauman 2002, Giddens 1992) dávali lidem více bezpečí a jistého zázemí. Ale i v „alternativních“ vztazích potřeba alespoň relativní stability zůstává. François de Singly tvrdí (Singly 2001b: 298-300 podle Dudová a Vohlídalová 2005), že ačkoli jsou moderní vztahy (mezi něž můžeme jistě vztahy „living apart together“ počítat¹⁰) více riskantní, lidé se přesto snaží najít a nacházejí strategie, jak si určitou jistotu zajistit. Mně zajímá, zda tyto strategie používají i lidé v „LAT-vztazích“.

¹⁰ Narozdíl například od „commuter marriage“, která má stovetou historii, kterými nejzářivějšími příklady jsou muži odcházející do válek či námořníci.

Příběh druhý: Vladimír

Vladimírovi je 58 let a žije ve vlastním rodinném domku na vesnici. Nikdy žádný jeho vztah nedošel do té fáze, aby s partnerkou začal bydlet, nyní se však situace změnila. S Adélou je již čtyři roky a rád by s ní bydlel, ale ona nechce.

Adéla bydlí asi čtyři kilometry od Vladimíra v okresním městě. Žije v dvoupokojovém bytě se synem a s maminkou. Maminka je soběstačná a syn by raději také žil v rodinném domě než v jednom pokoji s babičkou, ale Adéla se společnému bydlení stále brání. Adéla Jaromírovi tvrdí, že je to kvůli dojíždění do práce, podle Jaromíra je v tom spíše nerozhodnost a pohodlnost, maminka jí navaří naklidí, nemusí mít na starost celý dům. Možná v jejím rozhodnutí hrají roli i zkušenosti z Adéliná předchozího vztahu (Adéla je již několik let rozvedená) či si možná není tak jistá vztahem k Vladimírovi.

Vladimír si uvědomuje výhody odděleného soužití, má svůj klid, může si vyrazit „kdy chce a kam chce“, ale přesto by si rád večer s někým popovídal. A jeho dům je příliš velký na to, aby v něm žil sám. Když za ním na víkend přijede Adéla, hned se veseleji, i když se taky dokáží pohádat. Paradoxně mu Adéla vyčítá, že si do „baráku tahá jiný ženský“, což Vladimír rezolutně odmítá. Adéla mu občas pomůže s nějakými domácími pracemi a on jí občas finančně vypomůže.

Co se týká budoucnosti Vladimír raději příliš neplánuje, on by rád s Adélou žil, ale jak říká, nezáleží to už na něm. Už ho nebaví bydlet samotného ve velkém domě. I když je mu s Adélou docela dobře a nikoho jiného nehledá, přiznává, že kdyby se náhodou nějaká žena objevila a chtěla s ním žít, „dělat vše společně“ tak by se asi takové změně nebránil.

Těmito strategiemi je v první řadě veřejné uznání vztahu. Pro všechny mé respondenty platilo, že se považovali za pár a jako pár je respektovalo i jejich okolí. Naprosto běžné byla společná setkání s přáteli či účast na rodinných oslavách. Druhým prostředkem je vzájemná konverzace, při níž dochází k validizaci společné reality. Jelikož jsem vedla rozhovory s jednotlivými partnery o samotě, nemohu toto doložit. A konečně třetím prostředkem je vytvoření společných zvyků. Jak už jsem výše uvedla, společné zájmy a jsou pro lidi v „LAT vztazích“ jedním ze základních definičních znaků vztahu.

4.4 Překážky společného bydlení, důvody „LAT vztahu“

Jedním ze základních témat výzkumů o vztazích „living apart together“ jsou motivace lidí ke zvolení právě tohoto vztahu. S tímto tématem souvisí i to, zda je „LAT-vztah“ spíše volbou či nutností“ a také to, zda se na odděleném bydlení partneri shodli nebo je to jen volba jednoho a druhý byl nucen se přizpůsobit.

Ve své teoretické části jsem identifikovala pět základních tématických celků, proč spolu lidé nesdílejí domácnost podle zahraniční literatury. Často bývají spíše než jako důvody prezentovány jako překážky společného bydlení. Jsou to:

- **studium či práce v jiném městě**
- **finanční důvody**
- **snaha neopakovat stejné chyby**
- **nestát se znovu služkou**
- **snaha udržet si nezávislost**
- **péče o členy rodiny**

Můj výzkum tyto předpoklady převážně potvrzuje, přesto však najdeme určité odlišnosti typické pro české prostředí. Zásadními překážkami uváděnými mými informátory, které jim brání ve společném bydlení jsou nedostatek financí, snaha udržet si nezávislost, péče o děti, snaha neopakovat chyby z předchozích vztahů, práce a rozhodnutí partnera nesdílet domácnost. Hlavní kódy shrnuje schéma č. 5. Nyní rozeberu tyto hlavní témata podrobněji

Schéma č. 5 Přehled kódů v otázce motivací k „LAT-vztahu“

<u>PŘEKÁŽKY SPOLEČNÉHO BYDLENÍ, DŮVODY „LAT-VZTAHU“</u>	
→ nedostatek financí	→ nejisté zaměstnání → obava z hypotéky → preference vlastnického bydlení → finančně výhodné bydlet u rodičů
→ práce v jiném místě	→ velká vzdálenost pracoviště → nechut' dojíždět za prací
→ udržení nezávislosti	→ ztráta soukromí → narušení klidu, prostoru → zvyk žít sám → neochota se podřizovat, měnit rituály
→ neopakovat chyby	→ nevydařený předchozí vztahu → lepší být sám, než špatný vztah → přílišné podřizování se partnerovi
→ péče o děti	→ nenarušovat jejich prostor → nezatěžovat je stěhováním → postarat se o ně je priorita
→ jeden z partnerů odmítá	→ nechut' dojíždět za prací → děti → pohodlnost → obava ze ztráty soukromí
→ praktické překážky	→ např. bytový pes x venkovní pes

Nedostatek financí

Nedostatek financí ke společnému bydlení je typický pro „mladší“ informátory, kteří stále bydlí u rodičů. Souvisí to s tím, že všichni moji respondenti upřednostňují vlastnické bydlení, které je nákladné. Pro pořízení vlastního bytu či domu si mladí musí brát hypotéku, která je podmíněna stálým zaměstnáním. Pokud nemá informátor jistou stálou práci nebo si není natolik jistý vztahem, je pro něj jednoznačně výhodnější bydlet s rodiči, i přes nevýhody zmíněné v kapitole 1.2. Tyto důvody deklaruje i respondentka Kamila.

bydlení bude asi nějaký další krok, otázka proč nebydlíme, protože jsou to nějak finance, protože on si chce dělat tu část baráku u rodičů, takže i když bych jako chtěla nějaký byt, není to pro nás finančně výhodný (...) tak nějak je to pro nás i finančně výhodný bydlet doma

Kamila

Práce v jiném místě

Zdá se, že v současné době nebude práce v jiném místě tak častou překážkou v společném soužití¹¹. Stěhování za prací stále není v Čechách běžnou strategií na trhu práce, podobně jako ve vztazích „commuter marriage“¹², jak popisují sociální vědci (Uhdeová 2003: 16). V mém souboru jsou představiteli této situace pár Karly a Karla, kde Karla pracuje v jiné zemi, ale plánuje se přestěhovat zpět a žít společně s Karlem. Dalším případem může být partnerka Vladimíra, která se nechce přestěhovat k Vladimírovi, aby nemusela do práce dojíždět.

Udržení si nezávislosti

Potřeba udržení vlastní nezávislosti narůstá v mém souboru společně s věkem. Lidé, kteří žili dlouhé roky sami si obtížně zvykají na přítomnost někoho jiného a často to může být nepřekonatelným problémem. Nechtějí se vzdát svého soukromí. Naprosto zásadní, je jejich „čas pro sebe“, o který se nechtějí dělit. Obtížně představitelné je pro ně též, že by se někomu museli přizpůsobovat a měnit své zaběhnuté rituály. Nejzásadněji vystupovala v tomto případě paní Jaroslava.

jsem do toho šla, ale s tím, že si to soukromí jako takový uhájím, což se mi povedlo (...si vezmu kolo, jedu na zahrádku, kdy chci a jak chci, prostě takový omezení nějaký, já bych to už v tomhle věku neovládla...

Jaroslava

Snaha neopakovat chyby

Snaha neopakovat chyby z předchozích vztahů je typická pro respondenty, kteří za sebou mají zkušenost z rozvodu nebo rozvodu. Není zde zásadní stáří informátora, ale právě ta bolestná zkušenost, která jim často brání vstoupit do nového vztahu. Když již se k takovému rozhodnutí odhodlají, chtějí si ubránit svůj prostor. Tyto respondentky se naučily žít samy a ze svých životních zkušeností ví, že je lepší být sám než střídat partnery nebo mít partnera za každou cenu.

¹¹ Časté naopak pravděpodobně zůstane v případě studentů, kteří studují v jiném městě než partner.

¹² Manželství na dálku, v angličtině označované jako commuter marriage, je typické pro dvoukariérové páry, které se rozhodnou žít nejméně tři noci týdně odděleně v místě zaměstnání každého z partnerů. Rozdíl mezi „LAT-vztahem“ a „commuter marriage“ popisují v kapitole 2.3.4.

Diplomová práce

každý má svoje... manželství jsem zažila.. 10 let... je to jiný, je to taky věkem, jinak se rozhoduješ, když je i 22, jinak po 40. Určitě, když už máš něco prožitého, tak to vidíš jinak, jsi opatrnější, když jsem zůstala sama, tak jsem říkala, že bych si sem chlapa nikdy nenastěhovala.. jak jsem zůstala sama, tak jsem říkala, že zatím nikoho nechci, že jsem se z toho musela vzpamatovávat a mně to fakt dlouho trvalo, protože to pro mě byla rána, jsem si říkala, že je lepší, když si to člověk odžije sám, než abych brala chlapi, který se namanou, já si to musím nechat uležet, neumím skákat z jednoho vztahu do druhého, říkám, buď někoho potkám nebo mi bude souzeno zůstat sama, tak jsem to pak už neřešila

Alena

Jedna z „mladších“ respondentek by s partnerem již ráda bydlela a má strach z partnerovi nerozhodnosti ohledně společného bydlení, protože již v takové situaci jednou byla.

to dřív byl první vážný vztah, můj i mého partnera, a hrozně brzo, asi po třech měsících jsme spolu začali bydlet a hrozně jsme naráželi, protože tak nějak jsme poprvé zažívali vážnější vztah, tak Ti do toho pořád někdo povídá...jsme hodně naráželi, to byl takovej boj (...) předtím nám ten kamarád nájem neprodloužil, tak jsme šli každé domů, mělo to bejt na rok, trvalo to čtyři roky... furt jsme koukali po nějakým bydlení, ale já jsme neměla moc velké příjem, tak nějaká hypotéka nepřicházela v úvahu, tak jsme to různě objížděli a on si asi furt nebyl úplně jistej, tak to vždycky odsunul a nakonec, když jsme šli k jeho.. a nakonec to nedopadlo vůbec.. mně podvedl.. jsme plánovali svatbu, všechno.. jsem se mu furt podržovala, což byla možná ta chyba, i když teď možná dělám to stejný... teď se o tom musíme pobavit

Kamila

Péče o děti

Děti jsou prioritou naprosté většiny lidí, nejinak je to v případě mých respondentů. Rodiče nechtějí, aby se děti museli stěhovat k partnerovi a snaží se jim být k dispozici, kdykoli potřebují pomoci. Často se proto stávají překážkou společného bydlení s partnerem. Vztah „living apart together“ nabízí možnost skloubit rodičovské povinnosti a potřebu intimity.

Děti často přestávají být bariérou společného soužití, když se osamostatní – buď odejdou z domova nebo si najdou práci. Do té doby respondenti uvádějí, že ani nemají potřebu s partnerem bydlet, protože se ve společnosti dětí necítí sami. Jedna z respondentek tvrdí, že by ráda, až děti odejdou, s partnerem bydlela. Ale ani to není pravidlem. Jiná informátorka by nesouhlasila s bydlením s partnerem, ačkoli už její dcera má vlastní rodinu a bydlí desítky kilometrů daleko, protože by se do jejího poměrně prostorného bytu nevešli.

Diplomová práce

takhle já jsem vždycky dávala přednost té rodině, pokud potřebovala dcera s dětma něco nebo já s nima chtěla někam jet, tak jsem si s nima jela, to jsem si nezavedla nikdy, abych se musela doprošovat, že pojedu s nima támhle nebo pojedu k nim... ani jsem neřekla jestli jedu na dva, tři dny... prostě jsme měli ten vztah vždycky takovej volnější.. a on to samý, když někam potřeboval jet, tak jel, jako řekli jsme si, to jo (...) když přijedou děti, tak nás je celkem dost, všechny postele jsou obsazený...

Jaroslava

Zvláštním případem je partnerka Vladimíra. Ačkoli žije v dvoupokojovém bytě se synem a matkou (syn spí v jedné místnosti s babičkou), přesto se odmítá nastěhovat k Vladimírovi do rodinného domu, ačkoli podle Jaroslavových slov, by s ním partnerky syn žil rád a její matka by se o sebe jistě dokázala postarat a patrně by to i ocenila. Jelikož jsem neměla možnost s Vladimírovou partnerkou provést rozhovor, můžeme o jejích motivacích jen spekulovat.

Odmítnutí jednoho z partnerů

Specifickou překážkou ve společném bydlení je odmítnutí jednoho z partnerů sdílet s druhým domácnost, jako se to stalo v případě partnerky Vladimíra. Více o shodě mezi partnery v tomto tématu níže.

Vyskytují se i praktické překážky společného bydlení, které ačkoli mohou znít absurdně, hrají v rozhodnutích mých respondentů značnou roli. Ať již jako opravdový důvod či jako snaha o racionalizaci své situace. Příkladem takové překážky je pes jedné z mých respondentek. Jedním z důvodů, proč nemůže informátorka bydlet u partnera je, že má bytového psa a její partner venkovního. A je samozřejmé, že tohle by nedělalo dobrotu.

V mém výzkumu naprosto shází důvod čteně uváděný zahraniční literaturou typický pro ženy. V zahraničních výzkumech se ženy žijící ve vztazích „living apart together“ jasně vymezují proti tradiční ženské roli „hospodyňky“. Z principu u partnera neuklízí a často citovaným důvod, proč s partnerem nebydlí, zní, aby se „znovu nestaly služkami“. Toto u českých žen naprosto shází, pokud jsem se jich přímo ptala, zda považují za výhodu „LAT vztahu“, že se nemusí o partnera starat, všechny se vůči tomu vymezily s tím, že jim domácí práce nevadí a že respektují tradiční rozdělení rolí. Více o genderových stereotypch, které zůstaly nepřekonány ani ve vztazích „living apart together“ v kapitole o každodenním životě.

Příběh třetí: Karel a Karla

Karel a Karla pocházejí ze stejného menšího města. Znají se proto odjakživa tak nějak od vidění. Karla však po dostudování střední školy odešla pracovat do zahraničí. Karel si mezitím našel přítelkyni, se kterou osm let bydlel, plánoval svatbu, budoucnost a která jej nakonec opustila. Navzájem na sebe s Karlou víceméně zapomněli. I proto se dali dohromady ne zcela tradičním, ale dnes stále častějším způsobem, přes sociální síť Facebook. Dnes tento vztah na dálku funguje déle než rok.

Vídají se jednou za měsíc na čtyři až šest dní, a když se s nimi potkáte zamilovaností jen září. Je hezké pozorovat ty výmluvné pohledy a jakoby náhodné dotyky. Mají hlavu plnou plánů a nadšení z budoucnosti až se Karla vrátí a budou moci spolu začít bydlet. Naštěstí má Karel vlastní byt, tak mohou být spolu když je Karla rovna v Čechách a zároveň mají kde bydlet, až se Karla vrátí. Karla k Vánocům dostala klíče k tomuto bytu a tvrdí, že to byl ten nejkrásnější dárek.

Ačkoli fyzicky nejsou, tráví spolu každý večer přes internet. Tvrdí, že bez toho by takový vztah nebyl možný. Přes internetový program Skype si každodenně povídají až pět hodin do noci. A mě napadá, který pár, který spolu žije, si spolu každý den povídá tolik?

To, že spolu nebydlí, je pro tento pár dočasné a bolestivé řešení, než Karla dokončí své povinnosti v zahraničí a konečně se vrátí domů. Karel ví, že jejich vztah je prozatím, dle jeho vlastních slov „taková krásná dovolená“ a že až budou bydlet spolu přibudou starosti, stereotyp, ale nebojí se. Věří, že Karla je ta pravá. A právě na ty každodenní společné starosti i radosti se těší. Strach mu nahání jiná věc. Jak si jen Karla zvykne na poklidný život na malém městě, když posledních deset let prožila v evropské metropoli?

4.4.1 Volba nebo nutnost?

Sasha Roseneil (2006) ve svém článku rozděluje své respondenty do tří skupin. První skupinou jsou nešťastně oddělení (*the regretfully apart*), do této skupiny by rozhodně patřili pár oddělený prací v cizině Karel a Karla a Vladimír, který touží s partnerkou bydlet, ale ona se společné domácnosti stále brání. Do této skupiny by spadli pravděpodobně i Kamila a Štěpán, kterým ve společném bydlení s partnerem/partnerkou brání finanční a bytová situace.

Druhou skupinou jsou spokojeně oddělení (*the gladly apart*) v našem souboru ji nejjednoznačěji reprezentuje paní Jaroslava, která už si natolik zvykla na svůj klid, že si ho nenechá ničím a nikým narušit. A také Alena, která je nyní ve vztahu „living apart together“ naprosto spokojená, ačkoli nevylučuje, že v budoucnu by spolu s partnerem možná bydlet mohla.

Třetí skupinu, která se nazývá nerozhodnutí (*the undecidedly apart*), jsem ve svém souboru neidentifikovala, ačkoli je ve výzkumu Roseneil nejrozšířenější. Podle Roseneila tvoří tuto skupinu lidé, kteří nemají promyšlený plán, jak se jejich vztah bude vyvíjet a nepovažují za nutné učinit toto rozhodnutí. Také do této skupiny též spadají lidé, kteří se zatím na kohabitaci necítí připraveni či mají pochybnosti o budoucnosti svého vztahu. Přesto kohabitaci v budoucnu nevylučují. Důvodem proč jsem takové lidi ve svém výzkumu neměla může být to, že jednou podmínkou výběru bylo, aby tito lidé byli s partnerem více než rok. Po této době už patrně projdou fází, kdy řeší, zda spolu bydlet chtějí či nikoli.

Pokud bych měla na základě rozhovorů s mými respondenty zodpovědět otázku, zda je vztah „living apart together“ volbou či nutností způsobenou okolnostmi, lze říci, že čím je člověk starší, tím spíše pro něj bude takovýto vztah volbou.

4.4.2 Shoda partnerů

Zajímavým tématem je, zda spolu partneři bydlí na základě rozhodnutí obou či se spíše jeden podřizuje druhému. Jelikož jsem až na výjimku Karly a Karla, vedla rozhovor jen s jedním z páru, mohu pouze odhadovat shodu v názorech na společné bydlení z výpovědí jednoho z partnerů. Přesto mé odhady přináší zajímavé výsledky, které shrnuje tabulka č. 3.

Tabulka č. 3 Shoda v otázce společného bydlení nyní a v budoucnu (případy, kdy se partneři neshodli jsou zvýrazněny)

	Bydlet spolu nyní	Bydlet v budoucnu	Partner/ka nyní	Partner/ka v budoucnu
Karla	ne	ano	ne	ano
Kamila	ano	ano	spíše ano	spíše ano
Karel	ne	ano	ne	ano
Štěpán	spíše ano	ano	ano	ano
Alena	ne	ano	spíše ano	ano
Vladimír	ano	ano	ne	ne
Jaroslava	ne	ne	ne	ne

Dvojitá čára odděluje „mladší“ respondenty od „starších“.

Jedinou naprosto zaručenou shodu mám v případě Karly a Karla. Oba partneři jsou rozhodnutí spolu v budoucnu bydlet a zároveň respektují, že nyní to není možné z důvodu Karliných pracovních povinností v zahraničí. V názorech na společném bydlení se také zdá se jednoznačně shodne paní Jaroslava se svým partnerem, avšak na opačném spektru než Karla s Karlem. Tento pár se určitě rozhodl, že spolu bydlet nebude.

Naopak největší neshodu vykazuje Vladimír se svou partnerkou. On by si přál s ní bydlet nyní i v budoucnu, ona to však rezolutně odmítá. V případě Kamily, Štěpána a Aleny nejsou neshody přímo deklarované, ale spíše vyplývající z narativů. Ačkoli Kamila věří, že s ní chce její partner bydlet, zdá se, že její návrhy na toto uspořádání z nejrůznějších důvodů spíše zavrhuje.

Diplomová práce

Koukala jsem se po nějakým podnájmu v „Města“, že bych šla kvůli němu do „Města“, že bych už chtěla nějaký vlastní bydlení, ale nebylo to úplně to pravý a možná by to bylo takový to lámání situace přes koleno (...) to by ses musela zeptat Františka, já bych s ním ráda bydlela, ale říká ze by se mnou zase bydlel (...) ale teď zase mění práci, takže zase teď nejde si vzít úvěr na to bydlení, takže.. aspoň říká, že bychom spolu rádi bydleli a já mu věřím.*

Kamila

*„Město“ nahrazuje název konkrétního města.

Podobně je to i v případě Aleny, ačkoli tvrdí, že se s partnerem shodli na tom, že spolu nebudou bydlet, spíše se zdá, že mu Alena tuto možnost ve skutečnosti ani nenabídla. Pokud by takovou nabídku učinila, partner by se patrně nebránil.

On to má stejně, s tím jsme do toho šli, já mu na rovinu řekla, jestli hledá někoho, kdo se k němu nastěhuje a staral se, to ode mě nemůže čekat, alespoň v tuhle chvíli ne a zatím to takhle je (...) si myslím, že mu někdy fakt chybím, že je takovej, když nějaký večer nepřijde, tak pak zavolá, jak se mám a tak, je takovej daleko citlivější, on by možná by to bral spíš, abych šla já k němu, ale zatím to takhle je prostě, uvidíme co přinese čas.

Alena

Zajímavá zjištění získáme, pokud se zaměříme na názory žen na společné bydlení. Dá se pozorovat, že mé „mladší“ respondentky (či partnerky respondentů) upřednostňují společné bydlení s partnerem nebo se partnera do kohabitace dokonce snaží trochu „natlačit“. Jiná situace je u „starších“ žen. Tyto dámy se sdílení bytu s partnerem více či méně brání. Nejradiálněji jsou Jaroslava a partnerka Vladimíra, méně radikálně, přesto účinně si svůj prostor dokáže udržet i Alena. Zdá se tedy, že s věkem klesá ochota žen ke kohabitaci a u mužů je to naopak. Tuto teorii potvrzují i zahraniční výzkumy (Karlsson a Borell 2002, Karlsson et al. 2007:20).

4.5 Výhody a nevýhody vztahu „living apart together“

Každé uspořádání partnerského života má své klady a zápory. Člověku, který má zkušenost pouze se společným bydlením s partnerem se musí zdát nepochopitelné, proč dva lidé, které spojuje určité citové pouto, spolu nechtějí sdílet společný stůl i lože, jak je typické pro „tradiční vztahy“ a zejména manželství. Následující řádky snad vnesou více světla a pochopení do této problematiky.

4.5.1 Výhody vztahu „living apart together“

Hlavními výhodou zmiňovanou všemi respondenty je soukromí. Jejich čas a prostor je čistě jejich a záleží jen na nich, jak jej vyplní. Důležitou výhodou je výjimečnost, kterou partneři při svých schůzkách cítí. Přítomnost partnera přestává být samozřejmostí, spolu s tím odpadá stereotyp každodenních povinností. Ženám odpadají tradiční povinnosti spojené s domácími pracemi a muži nemusí být stále k dispozici, když je třeba něco opravit. Nelze opomenout i výhodu snazšího rozchodu. Přehled nejčastěji zmiňovaných témat shrnutých do kódů nabízí schéma č. 6.

Schéma č. 6 Přehled kódů v otázce výhod „LAT-vztahu“

<u>VÝHODY</u>	
→ soukromí	→ člověk je sám když potřebuje → když chce mít klid → při neshodě s partnerem → není třeba hlásit co člověk, kde kdy dělá → netřeba se přizpůsobovat → čas pro sebe → svůj klid → prostor na sport, koníčky, přátele
→ vzácnost	→ nelezení si na nervy → těší se na sebe → společný čas je výjimečný → odpadá stereotyp
→ domácí práce	→ nemuset se o někoho stále starat → nejsou samozřejmost
→ snazší rozchod	

Příběh čtvrtý: Alena

Alena je rozvedená a má dva syny. Žije ve stejné vesnici jako Petr. Petr se sem nastěhoval za svou ženou, která mu zemřela a on zůstal sám se dvěma kluky. Asi rok po smrti ženy zjistil, že nedokáže žít sám a podal si inzerát do seznamky. Tento způsob hledání partnerky nevyšel, tak se stalo že jednoho dne zatelefonoval rozvedené „sousedce“ Aleně z vedlejší ulice. Pozval ji na kávu a na sklenku vína a od té doby jsou spolu již osm let.

Hned na začátku Alena Petrovi, řekla, že pokud hledá někoho, kdo s ním bude bydlet a starat se o něj, ať hledá dál. Oba měli malé děti a bydleli od sebe asi 200 metrů, tím pádem byl vztah „living apart together“ ideálním řešením. Vídají se téměř každý den. Petr přijde na večer, sledují společně na televizi, proberou, jak bylo v práci a na noc Petr odejde domů. Přespává jen o víkendech. Občas spolu vyrazí na výlet nebo do divadla a každý rok na týden na dovolenou do Mariánských Lázní.

Aleně tento způsob soužití vyhovuje. Stále s ní žijí děti, má svůj klid a zároveň se má o koho starat. Vztah podle Aleny funguje tak dobře hlavně proto, že Petr bydlí tak blízko. Vídají se když mají náladu, ale když Petrovi dávají v televizi nějaký sport a jeden den nedorazí, tak se nic neděje. Když mají být bez sebe víc dní, už se jim po sobě stýská. Nevýhodou je finanční stránka takového soužití, dva příjmy do domácnosti jsou více než jeden.

Soukromí a „svůj klid“

Pro lidi žijící ve vztazích „living apart“ together je jejich soukromí zásadní. I ti z párů, které plánují spolu v budoucnu žít si tyto výhody uvědomují. Konkrétně slovo klid zaznívá snad nejčastěji: „*si můžu dělat, co chci, jedu kam chci, co chci, že je to takhle v klidu*“, „*potřebujeme už víc toho klidu svého*“, „*mám klid, nemusím se zabývat*“, „*mám taky někdy takovej ten navyklej klídek*“. Ani jeden z partnerů není povinen hlásit, co dělá, kam jde a kdy přijde. Důležitý je též čas, který partneři mají na koníčky či kamarády. Pokud člověk nemá náladu hovořit s partnerem, poslouchat jeho

Diplomová práce

problémy nebo prostě potřebuje být chvíli sám, má tu možnost. Nejnázorněji to ukazují přímé citace respondentky.

člověk je občas rád sám, když přijdeš a zavřeš se do toho svého pokoje a fakt jako nemusíš nic řešit, takže občas jo, člověk si poběhá ty svoje věci, takový to, jakejs měl den a stejně to musíš vyslechnout chtě nechtě, člověk prostě někdy nemá náladu, takže si zavoláme, já řeknu.. miláčku já nemůžu, mám nějaký ty a zavoláme si až budu moct, a tak si vyřídím co potřebuju, prostě nějaký s kamarádkama, cvičení... pak na něj mám čas a náladu, tak si zavoláme, ale to jsou spíš takový

Kamila

Vzácnost

Pokud netrávíte s partnerem dvacet čtyři hodin denně stává se jeho vzácnější a jeho přítomnost méně samozřejmá. Pro partnery Karla a Karlu, které dělí tisíce kilometrů je společný čas „krásná dovolená“.

my máme ten problém, že si nelezeme na nervy, to asi každé má nějakou chvílku, když asi bydlíte spolu, ale když my se vidíme takhle málo, tak jsme si vzácní, takže nic takového neřešíme

Karla

Podobně referuje většina respondentů. Uvědomují si nevšednost partnera a schází jim, když se nevidí delší dobu. Zároveň odpadají každodenní stereotypní povinnosti. Nejsou to však jen výhody. A respondenti si uvědomují tuto nejednoznačnost:

někdy jsem ráda, že nepřijde, některý dny nechodí, podle toho, co mu dávají v televizi, protože já to nesleduju, takže už hlásí... takže vím, že bude takový v klídku, člověk se tady natáhne... ale když už třeba dva dny za sebou nepřijde, tak už je to takový divný... se stejská

Alena

Domácí práce a snazší rozchod

Se vztahy „living apart together“ je spojováno rozvolnění tradičních genderových rolí či alespoň přestávají být v „alternativních“ vztazích brány jako samozřejmost. Ačkoli proti přímé otázce, zda je pro ženy v mém výzkumu výhodou, že nemusí plnit roli „hospodyňky“, se tyto respondentky vymezují, v jejich výpovědích či výpovědích jejich partnerů tyto tendence můžeme objevit.

Diplomová práce

ted' ji vyhovuje, že nemusí každý den vymejšlet vařit, ptát se chutná ti to , ted' to taky není takový, když se něco rozbije, jde to hned opravit.. je to zatím takové volnější pro ni...

Štěpán

mně připadá, že je to pro ni tohle ideální, ona přijde domů, se natáhne, protože ve čtyři vstávala, ve tři je doma a tak jsem se ptal kluka, co dělá, ona si lehne do pokoje a poslouchá rádio... je to její lenost a pohodlnost

Vladimír

Nejstarší z mých respondentek, paní Jaroslava, upozornila na podstatnou, avšak opomíjenou výhodu vztahů „living apart together“. Tou je snazší rozchod takovýchto párů. Nikdo z mých respondentů neměl v domácnosti partnera příliš mnoho věcí (ani vlastní zubní kartáček není samozřejmostí), proto alespoň materiální odpoutání od partnera je jednodušší. Vždyť odcházející má vždy kam jít.

plány do budoucna žádný nebudou velkolepý, takhle klidně se na sebe můžeme obrátit, není to rozvod jako takovej, to né... neříkám, že spolu nemůžeme zajít, zajet, ale už to nebude takový

Jaroslava

Zdá se, že v tomto bodě vztahy „living apart together“ plně naplňují definici Giddensova (1992) „čistého vztahu“ („pure relation“) a „konfluentní lásky“ („confluent love“). Ve vztazích, které je relativně jednodušší ukončit, zůstávají lidé, jen pokud cítí, že má vztah smysl a pokud je již nenaplňuje není důvod v něm pokračovat. Zejména moji „starší“ respondenti se důrazně vymezují proti klasickým zvoláním romantické lásky „budeme spolu navždy“ a „dokud nás smrt nerozdělí“. Přes své životní zkušenosti oceňují, že je jim s partnerem dobře a že od něj cítí alespoň v tuto chvíli podporu.

4.5.2 Nevýhody vztahu „living apart together“

Na druhé straně však sdílení odlišných domácností s partnerem má i svá negativa. Z mých rozhovorů vyplynulo pět základních témat (schéma č. 7). Jsou to samota, nejistota, nutnost neustále zajímavě naplňovat čas, otázka intimity a nedostatek financí.

Schéma č. 7 Přehled kódů v otázce nevýhod „LAT-vztahu“

NEVÝHODY	
→ samota	→ stesk → nuda → nemožnost si popovídat
→ nejistota	→ otázka věrnosti → myslí to se mnou partner/partnerka vážně
→ intimita	→ četnost → kvalita → v bytě s rodiči/spolubydlícími
→ nedostatek financí	→ jen jeden příjem do domácnosti
→ nutnost stále zajímavě naplňovat čas	

Samota

Lidé ve vztazích „living apart together“ se musejí vyrovnat s problémem samoty. Nejlépe se se samotou v mém vzorku vyrovnávají „starší“ ženy. Důvodem je, že mají děti, které s nimi bydlí nebo jim mohou případně zatelefonovat. Naopak nejvíce samota tíží muže, kteří žijí sami.

já si třeba vezmu knížku a vystačím si nebo na té zahrádce, jdu sama na procházku, já jako nepotřebuju se denně s někým stýkat (...)mně vyhovuje spíš ta samota

Jaroslava

ono je to těžký, určitě by bylo lepší, kdyby tam byla, mě to tam samotného taky nebaví (...) ale když už si chce člověk večer s někým popovídat, tak je to blbý.. ale já to nezměním

Vladimír

Nejistota a otázka věrnosti

Lidé v „LAT-vztazích“ nejsou v každodenním kontaktu, proto jsem pokládala i otázku, jak je to u nich s žárlivostí a důvěrou v partnera. Našla jsem tři strategie, které používají moji respondenti k vyrovnání se s touto situací. Prvním způsobem, který praktikují Karel a Karla, je každodenní alespoň hlasový kontakt. Kvůli Karliným pracovním povinnostem v zahraničí se vídají zhruba jednou měsíčně, avšak denně si telefonují přes program Skype. Oba svorně tvrdí, že bez toho by jejich vztah nemohl fungovat.

myslím, že se teda hodně vidíme, opravdu myslím, že jo... víš je to tím, že jsme každý den na tom Skypu, víme o sobě úplně všechno a díky skype funguje vůbec ten vztah na dálku, jako může fungovat... hodně toho o sobě víme, kam jdeme a tak

Karel

Druhou strategií je důvěra v partnera. Ostatně nikdo netráví se svým partnerem dvacet čtyři hodin denně, lze tvrdit, že bez důvěry nemůže fungovat žádný vztah. Právě ale vztahy „living apart together“ se bez velké porce důvěry a tolerance neobejdou. Věrnost je pro lidi v těchto zdánlivě volnějším vztazích zásadní. Nikdo z mých respondentů neřekl, ani nedal najevo, že by pro něj „LAT-vztah“ byl příležitostí k alternativním vztahům, i když nepochybuji, že takoví lidé existují.

tam si myslím, že nebyl nějaký problém, on jako spíš žárlil, já jsme taková ráda veselá a ukecaná, takže... ale zase to nebylo takový, tam nesmíš sama a tohle ne... byl to takový volnější vztah v každém případě, že jsme se jako neomezovali, když někde jel za svejma bejvalejma spolupracovnkama, mohla jsem jet s nim, ale když jsem nechtěla, tak jako prostě ne a já jsem si zatím dělala svůj program... nebylo to o tom, že bysme se nějak usurpovali

Jaroslava

že bych na něj žárlila to nevím, já mu věřím, hodně mu věřím, nikdy mě to nenapadlo, on je takovej spolehlivej, takže nenapadlo mi to... asi ne

Alena

Jistěže se nevěra může objevit i ve vztazích „living apart together“, jak dokládá i příběh jedné z mých respondentek, ale dovolím si předpokládat, že příčinou „úletu“ respondentčina partnera nebylo to, že spolu nesdílí domácnost. V takovýchto případech je ale mnohem obtížnější získávat ztracenou důvěru zpět.

Třetí strategii, kterou zmínili dva z mých mužských respondentů, je „neřešit to“. Partnerce se snaží důvěřovat, ale myšlenky na to, jak tráví čas bez nich si raději nepřipouští.

nevím, já to nějak neřeším, tak já to netuším, já to nechávám být

Vladimír

Příběh pátý: Štěpán

Štěpánovi je 34 a jeho přítelkyni Monice 35 let. V jejich věku by už měli mít po svatbě, bydlet spolu a hlavně mít děti, neustále jim připomíná rodina a okolí. Oni však stále bydlí u rodičů. Zatím jim to vyhovuje. Vídají se většinou o víkendech, většinu dne jsou spolu v kontaktu přes sms zprávy. Seznámili se před pěti lety přes kamarády. Nejsou už nejmladší a oba již víc jak patnáct let pracují, mají své zaběhlé rituály, „takovej ten navykej klídek“, neomezují se vzájemně a zároveň jsou si vzácnější.

Jsou si podobní, oba vznětliví, a tak jim občas přijde vhod, když mohou být každý sám. Zároveň se však smějí stejným věcem, rozumí si, mají stejné zájmy a názory. A i když se v něčem jejich názory liší, dokáží se nakonec dohodnout. Dokonce si společně pořídili psa. Poslední dobou ale Monika čím dál více mluví o dítěti, Štěpán tomu rozumí a vlastně mu to přijde jako dobrý nápad.

Ale dítě přeci nemůžou vychovávat, když budou bydlet každý v jiné části Prahy, to by Monika špatně nesla a Štěpán taky cítí potřebu být v tomto případě ženě i dítěti na blízkou. Začíná tedy řešit bydlení, ale jde to pomalu. Není snadné koupit a zařídit byt, když nemají žádné úspory.

Štěpán se na společné bydlení s Monikou těší. Věří, že se o něj Monika ráda bude starat. Na domácí práce totiž příliš není, zatím se o něj starala maminka, ale

Intimita

Pokud ani jeden z partnerů nemá vlastní byt, bydlí s rodiči, dětmi či spolubydlíci, může se to negativně promítnout i do intimní stránky partnerského života. Zejména „mladší“ respondenti si stěžují na kvalitu i kvantitu sexu. Partneři mohou být zcela sami, jen když vyrazí někam na výlet, jinak je stále někdo za dveřmi. Jelikož spolu partneři ve vztahu „living apart together“ tráví méně času, je méně prostoru i pro intimitu.

jde o to jakože ty věci jakoby i z té intimity... nemáš pořádně jakoby (...) někdy je to takový že jsme unavení, jsme na sebe nepříjemní, nemáme na sebe čas, když chceme být spolu musíme někam jet

Štěpán

aspoň, že mám svůj pokoj a furt funguje to, že se zavřu a respektují to.. aspoň to, ale je to takový nevím... je člověk zavřenej v tom pokoji, ale když vylezu, tak furt tam někdo je, že tam nejsme sami...

Kamila

Nedostatek financí

Otázka financí je v otázce odděleného bydlení páru dvojnásobná a závisí na životním cyklu respondenta. „Mladší“ páry spolu často nebydlí, protože je pro ně finančně výhodnější bydlet u rodičů, v pozdějším věku začíná být naopak finančně výhodné bydlet s partnerem. S postupujícím věkem si člověk pořídí vlastní bydlení a pokud bydlí partneři odděleně, musí každý vést vlastní domácnost, což je nepochybně ekonomicky náročnější.

no to je třeba ta finanční stránka, kdyby tu bydlel, tak je těch peněz víc, když to tak řeknu, tak asi jenom tohle no nevím, že tady není ten další příjem

Alena

Nutnost stále zajímavě naplňovat čas

Jedna z nejvíce citovaných výhod vztahů „living apart together“ je výjimečnost společně tráveného času. Jedinci v těchto vztazích si to uvědomují, zároveň cítí tlak tento krátký čas zajímavě využít. Po určité době se cítí vymýšlením aktivit vyčerpání a unavení.

nevýhody no, že už je to takový nudný po roce a něco, takže já přijedu a co budeme dělat? takže vymýšlet nějaký program nebo něco aby nás to nenudilo, aby to tak nějak bylo... ale když už bydlíš, tak máš prostě něco.. staráš se o ten byt, nebo nějaký povinnosti a jste spolu, kdežto takhle máme nějakou vymezenou čas a snažíš se ho něčím naplnit smysluplným než jenom tím koukáním na televizi i když vím, že kdybysme spolu bydleli, tak nebudeme dělat nic jiného, ale když jsme teď spolu, tak co budeme dělat, aby jsme si to užili

Kamila

Respondentům jsem též pokládala otázku zda musí řešit jiné problémy, než páry které spolu bydlí či zda se od nich nějak jinak odlišují. V zásadě si informátoři „jiní“ nepřipadají, ani necítí tlak okolí na změnu jejich uspořádání. Pokud mají specifikovat v čem se jejich vztah liší, tvrdí, že odpadá zejména každodenní stereotyp a jsou si tím pádem s partnerem vzácnější. Chybí každodenní kontakt, což s sebou přináší výhody jako je čas na zájmy a naopak nevýhodu samoty. Informátoři si pochvalují, že se nemusí nikomu podřizovat a přizpůsobovat, na druhou stranu pocítují nejistotu, zda to s nimi partner myslí vážně a v otázce věrnosti.

4.6 Každodenní život ve vztazích „living apart together“

V této kapitole se zaměřím na každodenní život páru ve vztahu „living apart together“. Budu se zabývat konflikty, které tyto páry řeší, pojetím společného času. Konečně dostane větší prostor otázka genderových rolí v „LAT-vztazích“ a upozorním na výjimečnost vlastnění klíčů a různém způsobu jejich využití. Identifikované kódy nabízí schéma č. 8. Některé z těchto témat jsem rozebrala v předchozích kapitolám, některé získají svůj prostor právě nyní.

Schéma č. 8 Přehled kódů v otázce každodennosti „LAT-vztahu“

<u>KAŽDODENNOST</u>		
→ konflikty	→ žárlivost	→ buď si věří – jsou často v kontaktu → programově neřeší
	→ řešení problémů	
	→ společné bydlení	
→ společný čas	→ obtížné smysluplně naplnit	
	x	
	→ výjimečný, „krásná dovolená“	
→ genderové role	→ muži téměř vždy platí	
	→ ženy většinou velmi ochotné pomáhat s domácími pracemi u muže – vymezení vůči feminismu	
	→ muž buď zvládá všechny domácí práce (žije sám) nebo vůbec (žije s rodiči)	
→ finance	→ společné úspory nejsou	
→ vlastnictví klíčů	→ symbol důvěry	
	→ způsob použití	

Ke konfliktům také dochází, v případě když jeden z partnerů by upřednostňoval společné bydlení a druhý jej z různých důvodů odkládá. Čím déle takový stav trvá, tím je to pro oba partnery bolestivější a může to vést i ke konci celého vztahu. Specifikem vztahů „living apart together“ je, že pokud se partneři pohádají nebo si prostě od sebe potřebují odpočinout, mají možnost odejít.

můžeme být sami, když se naštveme, což se stane, tak jako opravdu jsme si vzácnější

Štěpán

Společný čas

Jak již bylo řečeno výše, společný čas párů, který spolu nežijí je vzácný a výjimečný. Tato exkluzivita však není zadarmo. Partneři jsou nuceni stále plánovat zajímavé činnosti, aby ten krátký společný čas nepromarnili. Po určité době to může být vyčerpávající.

no nejspíš jo, ten život je takový náročnější, protože když jsem tady neměla ty děti, tak ty dny byli takový volný, ale když jsem byla s ním, tak se vymejšleli nějaký aktivity, a já už z toho byla i taková unavená..takže mi to samotné takové vyhovuje
Jaroslava

Genderové role

Podle studia zahraniční literatury jsem předpokládala, že vztahy „living apart together“ budou první vlašťovkou přinášející ženám i mužům svobodnější volbu genderových rolí. Opak je pravdou. I ve vztazích „living apart together“ je žena tou, která předpokládá a bere jako samozřejmost, že kdyby s partnerem bydlela, měla by na starost většinu domácích prací. Zároveň muži akceptují to, že oni jsou Ti, kdo platí volno časové aktivity.

Co se týče domácích prací je žena většinou ochotna partnerovi pomoci s jeho domácností, zároveň si uvědomuje výhody toho, že tyto domácí práce nejsou každodenní povinností.

nemusíme řešit takový problémy, že se nemusí starat, co bude k večeři, protože co si uvaří, to má, tak takhle asi

Alena

já jsem mu vyprala, vyžehlila, to mi nedělalo problém

Jaroslava

Co se týče mužů a vztahu k domácím pracím nacházím ve svém souboru dvě skupiny. První reprezentuje Štěpán, který žije s rodiči a je zvyklý, že se o něj stará matka. Neumí prát a do vaření se raději taky neplete. Doufá, že až s partnerkou začnou bydlet ona maminkiny povinnosti převezme. Druhou skupinu tvoří muži, kteří delší dobu žijí sami a postarat se o sebe umí, tito muži neočekávají, že v případě společného bydlení měla péče o domácnost ležet jen na partnerce.

já třeba sám chodím nakoupit, protože ji to nebaví a mě to baví nakupovat jídlo.. ona to klidně uvaří, nanosím vodu, vyvenčím pesana, ona zatím uklidí.. docela ji pomáhám, si myslím já neumím vařit, spíš si dojdu něco koupit, pere mi máma, vezmu ji třeba na nákup, do kuchyně se mámě nepletu, radši si to dělá sama

Štěpán

musíš si zatopit, postarat se o sebe není problém, vždycky jsem si uměl uvařit a všechno, to není problém

Vladimír

vlastně ono je to tak, že Lukáš bydlel sám hroznou dobu, takže je zvyklej si všechno dělat sám stejně, takže on vlastně uklidí a já nemusím dělat vlastně nic... sám si pere, sám si uvaří nebo tak nějak, uklidí byt, vypere si, vyžehlí, on vlastně nepotřebuje nikoho, kdo by mu dělal tohleto, takže já sem nepřijedu dělat domácí práce

Karla

Diplomová práce

Jedním z největších překvapení celého výzkumu byla zakonzervovanost tradiční dělby práce v domácnosti, čekala jsem u žen, které si zvolily tuto „moderní a alternativní“ formu soužití budou „moderně a alternativně“ přistupovat k genderovým stereotypům. Tento předpoklad se mi nepotvrdil, naopak se ženy výrazně vymezovaly vůči tomu, že by toto privilegium spravedlivější dělby práce v domácnosti chtěly využít. Nejjasněji to vyjádřila jedna z nejmladších respondentek Kamila.

když je potřeba, tak je schopnej pomoci, viděla jsem, že vytíral, jako já furt beru to, že jsou mužský práce a ženský práce, v tomhle směru nejsem určitě žádná feministka, takže prostě i umeje nádobí, vím, když nebudu moct a poprosila bych ho, tak by to udělal.. vím, že to udělám líp.. když jsme byli spolu, tak umyl nádobí, vyluxoval, ale stejně já zastávám to, že já udělám tohleto a ty zase něco s autem

Kamila

Dalším překvapením bylo, že stejně jako leží péče o domácnost zcela samozřejmě na ženách, muži stejně automaticky přijímají roli „plátce“. Bez rozpaků respondenti i respondentky přiznávají, že jsou to muži, kdo platí volno časové aktivity i společné dovolené. Muž partnerce může i ekonomicky vypomáhat s její vlastní domácností.

no tak jako víceméně dovolenou zaplatí von nebo když jdem na pivo nebo si sednout na večeři, tak to platí taky on, nějaký drobný dárečky

Jaroslava

občas jí něco koupím, možná přijde o práci.. tak jsem jí teď trochu pomahal (...)ona vidí, že tu oporu má, že jí ledacos pomůžeš, koupíš nějaký jídlo nebo tak

Vladimír

výdaje to většinou řešíme tak, že mi to zaplatí, protože těch peněz se zase nedostává

Alena

Lpění na genderových rolích může dokonce bránit společnému bydlení. Respondentka má větší příjem a stálé zaměstnání, ale partner odmítá, aby spolufinancovala úvěr na bydlení.

chce financovat sám, s tím já úplně nesouhlasím, protože teď mám vyšší příjem, tak mu můžu s těma penězma víc pomoci, říkám, že to můžeme ošetřit smluvně, tak já ty peníze mám, tak je tam můžu dávat a ty mi je pak vrátíš nebo to bude do našeho, ale prostě jako chlap

Kamila

Konzervativnost v přístupu k genderovým rolím je typický pro země bývalého komunistického bloku (Chaloupková 2005, Křížová 1999, Hašková 2005). Důvody tohoto konzervatismu shrnuje ve svém článku například Hana Hašková (2005: 23-24). Po druhé světové válce došlo k masovému vstupu žen na trh práce, avšak bez masové diskuze o otázkách druhé vlny feminismu (např. práva na placenou práci, práva na genderově nediskriminující odměnu za práci, práva na všeobecně dostupná zařízení pro péči o předškolní děti, práva na potrat, apod.). A pokud se tato problematika objevila, nepřicházela přímo od žen, ale o to více důrazně v podobě socialistického emancipačního programu. Zejména však chyběla diskuze o rolích ženy a muže v rodině. Po roce 1989 došlo u nás podobně jako v celém bývalém východním bloku k nárůstu genderově konzervativní rétoriky. Bylo voláno po možnosti využití „svobodné volby“, která měla být využita ženami – matkami k „dobrovolnému“ a „přirozenému“ návratu do domácností a k rodinným povinnostem.

Finance a vlastnění klíčů

Podobně jako v zahraničních výzkumech moji respondenti nemají společné úspory. Nikdo si společně nešetří, ani nemá společný účet. Jeden respondent si plánuje v budoucnosti vzít spolu s partnerkou hypotéku na společné bydlení, jiný chce případné společné bydlení financovat sám bez zapojení partnerky. Běžné výdaje jsou většinou hrazeny mužem.

nespoříme vůbec, spíš spolu hodně utrácíme...to jako hodně

Karel

Klíčovým bodem ve vztahu „living apart together“ je předání klíčů od bytu partnerovi. Tímto tématem se zabývají i Karlsson a Borell ve své studii z roku 2005. Předání a vlastnictví klíčů má obrovskou symbolickou hodnotu, klíče umožňují přístup nejen do partnerova bytu, ale obrazně i do jeho života.

Příběh šestý: Jaroslava

Paní Jaroslava se rozvedla ve 39 letech. Byla to pro ni velmi bolestná zkušenost, že na jiné muže neměla ani pomyšlení. Osmnáct let žila sama s dcerou. Před sedmi lety se o ni začal ucházet pan Antonín. Jaroslava už si sice zvykla žít sama, přesto se tak trochu nechala přemluvit okolím a s Antonínem se začali stýkat. Nelituje toho, i když poslední dobou je jejich vztah už spíše kamarádský než partnerský.

Nyní je paní Jaroslavě je nyní 64 let, Antonínovi 68. Jaroslava bydlí sama, ale často ji navštěvuje dcera s vnučkami. Jaroslav bydlí ve stejném městě se svými dvěma dospělými syny. Jeden se do bytu k otci vrátil po rozvodu, druhý když onemocněl. Pro Jaroslavu jsou „její holky“, jak nazývá dceru s vnučkami“ na prvním místě. Pokud něco potřebují, jsou na prvním místě. Jedním z důvodů, proč nemůže bydlet s Antonínem, je i to že by se tam špatně vešli, když přijedou „holky“.

Jaroslavě nevádí žít sama, ráda si plánuje čas a aktivity podle sebe. Nedokáže si představit, že by se někomu podřizovala a hádala se s někým o televizní program. Říká, že na to už asi žila příliš dlouho sama. Stejně jako si Jaroslava zakládá na svém soukromí, respektuje i Antonínovo. Ještě když bydlel bez synů, ráda mu Jaroslava pomohla s domácími pracemi, ale nyní se jim do toho nechce plést. Nechce „zasahovat do soukromí druhéjch lidí“. Stejně tak by bez dovolení nevyužila klíče od Antonínova bytu, ačkoli je má a při příchodu stejně vždy zvoní.

Jaroslava s Antonínem neplánuje příliš budoucnost. Tvrdí, že ten vztah spíše vyprchává. Důvody nachází u sebe i u partnera. Zejména v tom, že se sama snažila pomáhat, tam kde její pomoc nebyla žádána. Jaroslavu to ale příliš nemrzí, přeci jen samotné s „holkama“ je jí nejlíp.

Diplomová práce

Podobně to vnímají i moji respondenti. Vlastnictví klíčů symbolizuje zahrnutí partnera do svého života, otevření se mu. Klíče od partnerova bytu vlastní jen dvě z mých respondentek. Pro jednu bylo předání klíčů největším dárkem, druhá zdůrazňuje, že je má jen pro případ nouze a že by do partnerova bytu bez jeho vědomí nikdy nevkročila. Je asi typické, že většina z mých respondentů zůstala někde na půli cesty. Často vlastní klíč od vchodových dveří do domu, avšak ne do bytu. Osobní prostor musí zůstat uchráněn.

mám klíče od Karlova bytu, jsme chtěla dostat klíče k Vánocům, tak jsem byla smutná, že jsem nedostala ten hlavní dárek, tak mi je běžel hned přidělat, tak jsem je dostala po Vánocích.. to už mám klíče svoje... ale předtím, když jsem přijela, tak mi vždycky dal klíče náhradní, ale teď už mám jakoby svoje vlastní, jenom moje

Karla

nene, on ode mě od baráku, abych nemusela jezdit dolů, já sice od něj mám, ale jen pro to, že si je jednu dobu pořád zabouchával, tak si je ke mně dal, ale abych je někdy využila někdy k tomu, abych je využila to nedělám, i když tam jdu, tak zazvoním, v podstatě jako by tu ty klíče nebyly.. kdyby mě požádal, byla potřeba, tak to určitě udělám, ale abych tam sama o sobě kdykoli šla, tak to ne, to není můj styl

Jaroslava

4.7 Plány a obavy ze společného bydlení

Každý z mých respondentů byl v jiné životní fázi, měl jiné životní zkušenosti či názory, je tedy logické, že se budou lišit i plány mých respondentů a obavy se společným bydlením spojené. Základní kódy této otázky shrnuje schéma č. 9.

Schéma č. 9 Přehled kódů v otázce každodennosti „LAT-vztahu“

<u>PLÁNY</u>	
→ bydlet spolu	→ být spolu co nejvíce → nebýt sám, až odejdou děti → otázka kde
→ žádné plány	→ vztah je u konce → partner/partnerka nechce
→ svatba	→ není prioritou
→ obavy	→ opakovat chyby – přílišné přizpůsobování, bydlení s partnerem → že partner/partnerka nebudou chtít bydlet společně → změna bydliště → stereotyp → omezování → domácí práce

Respondenty lze rozdělit podle jejich plánů do dvou skupin. Jedni plánují spolu bydlet, až pominou překážky, které jim v tom brání (až budou mít finance na bydlení či až vyrostou děti). Tato skupina zahrnuje pět ze sedmi mých respondentů. Zdá se tedy, že pro většinu lidí je vztah „living apart together“ dočasnou variantou. Ale je jen obtížné odhadovat, zda až pominou současné překážky, zda se neobjeví nové a výhody klidu vlastní domácnosti nepřeváží nad výhodami společného bydlení. Nikdo rád nemění své zvyky a rituály.

bydlení bude asi nějaký další krok, otázka je proč nebydlíme, protože jsou to nějak finance, protože on si chce dělat tu část baráku u rodičů, takže i když bych jako chtěla nějaký byt, není to pro nás finančně výhodný

Kamila

baví mě to s ní, hodně moc, takže plánuju, já teda nerad něco plánuju dlouhodobě, ale jsem spokojenej hodně, i když je to vztah na dálku, je to velice těžký

Karel

Druhou skupinou jsou lidé, které žádné plány s partnerem do budoucna nemají. V jednom případě se partnerský vztah již přehoupl spíše do kamarádské roviny, v druhém případě, si partner nemůže žádné plány do budoucna s partnerkou činit nemůže, protože partnerka společné bydlení či jiný krok k většímu závazku odmítá.

Respondentům, kteří teoreticky plánují bydlet s partnerem jsem položila otázku, jaký bude další krok, zda plánují například svatbu, respondenti shodně odpovídali, že to pro ně není prioritou. Programově ji nevyklučují, ale věří, že i bez ní může partnerství fungovat. S dětmi všichni moji „mladší“ respondenti počítají a pokud by se mělo dítě ve vztahu „objevit“, bylo by to důvodem společného soužití.

no jako možná, to moc neplánujeme, já na to moc nejsem, ty svatby.. bych si to někde odbyl, v úzkém kruhu, rodiče, svědci, „Ona“ o tom někdy mluví, někdy říká, že ne.. nevím.. svatba není prioritní, spíše to bydlení(...) s dítětem... no nevím... s dítětem to by bylo divný, to už by byl problém, to by asi „Ona“* těžce nesla, je tam takovej pocit, že se musím starat*

Štěpán

*Místa „Ona“ použil respondent jméno své partnerky.

Posledním velkým tématem, který jsem řešila se svými informátory bylo, zda mají ze společného bydlení obavy a případně jaké. Na takto přímou otázku respondenti většinou odpovídali, že žádné obavy nemají, ale v průběhu rozhovoru bylo možné nějaké obavy vystupovat. Vždy vycházely z konkrétní situace a životních zkušeností jedinců.

Například Karel, jehož partnerka Karla pracuje a žije již sedm let ve velké evropské metropoli, se obává, jak zvládne přechod z „ruchu velkoměsta“ do poklidu několika tisícového města. Kamila se zase cítí nejistá, protože neví, zda s ní partner chce vážně žít, protože společné bydlení stále odkládá a tuto situaci už Kamila jednou prožila a nedopadla dobře.

*já se spíš jako bojím, že z toho „Velkoměsta“ * to bude hrozně velkéj skok jako, toho se bojím, tady je přece jen všechno jinak, uvidíme, jak se bude adaptovat... ale jinak to si myslím, že ji baví starat se o byt, vařit, já jsem samostatnej, pomáhám takhle v kuchyni, s tím problémem nemám, uvidíme*

Karel

*„Velkoměsto“ nahrazuje název konkrétní evropské metropole.

Diplomová práce

Dále lze pozorovat mírné obavy ze stereotypu každodenních povinností, naopak chybí obavy o management domácích prací. Muži věří, že se o ně ženy budou starat a ženy doufají, že když byl muž schopen se o sebe postarat do teď, zvládne to i pokud spolu budou bydlet.

určitě to bude nějaký stereotyp, bude to prostě jiný, ale je to potom takovej normální život

Karla

nemám, nemám... on si ví se vším rady, on vždycky říká, jestli se dožije důchodu, vždycky říkám to spolu budem bydlet, že přijdu z práce, bude uvařeno, uklizeno, vypráno... on se o sebe musel postarat, on se i dlouho staral i o nemocnou ženu... tři roky a zhoršovalo se to.. on už má taky něco za sebou

Alena

jako jo, ale když přijde z práce, tak asi nebude chtít vařit teplý jídlo, je taková puntlík, starat se bude určitě, nemá rada bordel, prostě normální

Štěpán

Na závěr bych ráda, poznamenala, že pokud partneři společnou domácnost plánují, jsou naplněni optimismem a radostným očekáváním, které jim nemohou překazit ani negativní zkušenosti z předchozího vztahu jako v případě Karla.

nene, to je o lidech.. třeba takovouhle paní, žádnou takovou jsem ještě nepotkal, taky má svoje mouchy, to má každá, ale dobrý.. myslím, že dobrý, uvidíme...

Karel

5 ZÁVĚR

Ve své diplomové práci přináším první vhled do situace jedinců, kteří se rozhodli nesdílet se svým partnerem nebo partnerkou domácnost. Cílem mé práce bylo představit vzorek těchto lidí a co nejlíže a nejevěrohodněji přiblížit jejich motivace, plány i každodenní život. Zde bych ráda shrnula svá zjištění.

Podobně jako v zahraničních studiích vstupují do vztahů „living apart together“ nejčastěji mladší lidé, kteří ještě nemají dostatek finančních prostředků k pořízení vlastního bydlení. Vzhledem k tomu, že obyvatelé České republiky vykazují dlouhodobě výraznou preferenci vlastnického bydlení, může trvat poměrně dlouho než partneři získají dostatek prostředků k pořízení vlastního bydlení. Velmi obvyklé a finančně výhodné je zůstat do té doby žít spolu s rodiči, jakkoli to má špatný vliv na samotný partnerský vztah (např. nedostatek soukromí). Mladší lidé také častěji tvrdí, že ve vztahu „living apart together“ jsou v důsledku vnějších okolností a až tyto okolnosti pomínou budou chtít se svým partnerem bydlet. Otázkou je, zda si do té doby příliš nepřivyknou na výhody partnerství bez soužití.

Druhou skupinou, která si v České republice volí vztah „living apart together“ jsou starší lidé se zkušeností rozvodu či ovdovění. Tito lidé často dlouhá léta žili sami a na svůj klid si zvykli. Přizpůsobovat se někomu pro ně v jejich věku již nepřichází v úvahu. Bolestné zkušenosti ze ztráty partnera jim nedovolí připustit si nového člověka příliš blízko a k tomuto novému vztahu přistupují spíše jako k intimnímu přátelství než lásce „až za hrob“. Do vztahů starších lidí též zásadně zasahují jejich děti. Zajištění dětí a pomoc jim v každé situaci je prioritou každého rodiče. Tato starostlivost a snaha být vždy nápomocen často nekončí, ani když děti opustí domov. Vztah „living apart together“ tak často nabízí jedinou možnost, jak skloubit rodičovské povinnosti a potřebu intimity. Jakkoli se tyto dvě skupiny respondentů automaticky nabízejí, nelze vždy respondenty dělit jen podle věku. Zásadní roli hrají i předchozí partnerské zkušenosti, s kým sdílí domácnost, plány do budoucna, schopnost vyrovnat se se samotou a zejména děti.

Lidé ve vztazích „living apart together“ musí překonstruovat klasické pojetí vztahu. Dobře vědí, že ve všeobecném diskurzu podporovaném masmédií, být pár znamená, že spolu partneři chtějí být „každou minutu“ a „sdílet spolu vše“. Což pro ně neplatí. Svůj vztah konstruují buď na základě porozumění, společných zájmů a vzájemného citu, a nebo na základě pocitu osamění. U partnera pak oceňují, že si mají s kým promluvit, vzájemnou pomoc a podporu. Důležitý je též čas, který spolu partneři tráví, ale zásadní přestává být kvantita, ale naopak kvalita tohoto času.

Zajímavým poznatkem, který mě zaujal v zahraniční literatuře a který se mi podařilo potvrdit i na mých respondentech, je přístup žen ke společnému bydlení. Zatímco mladé ženy po společném bydlení s partnerem většinou touží a také společné soužití často iniciují, s postupujícím věkem a zkušenostmi jsou to právě ženy, které společné bydlení odmítají a preferuje výhody vztahu „living apart together“. U mužů je tomu naopak.

Největší překážky společného bydlení jsou v České republice pravděpodobně ekonomické povahy. Tyto finanční bariéry se však týkají zejména mladších respondentů. S postupujícím věkem ustupují do pozadí a mnohem větší vliv má touha po udržení vlastní nezávislosti či snaha o neopakování chyb z předchozích vztahů. S bohatšími životními zkušenostmi si lidé více chrání svůj osobní prostor a jen těžko se podřizují partnerovi v každodenních činnostech, natož v zásadních rozhodnutích. Jak již bylo řečeno specifickou kapitolou jsou děti. Pokud má jeden z partnerů dítě, má vždy role rodiče přednost před rolí partnera. Důvodem ke vztahu „living apart together“ může být i odmítání jednoho s partnerů sdílet s druhým domácnost. Pokud je tento stav dlouhodobý, má negativní vliv na všechny zúčastněné a může vést i k rozpadu vztahu.

V České republice také nežijí lidé tak často odděleně kvůli zaměstnání jako je tomu v západních zemích. Důvodem této odlišnosti bude, že u nás není stále běžným jednáním stěhovat se kvůli práci. Lze však očekávat, že spolu se zhoršující se ekonomickou situací a integrací Evropy bude narůstat i u nás počet párů žijících odděleně kvůli pracovním povinnostem. Podobně je obtížné najít v České republice ženy, které by přímo deklarovaly jako důvod nesdílení domácnosti menší objem domácích prací a vyproštění se z tradiční role hospodyňky, jak je běžné v zahraničních

studíích. Tyto výhody si ženy sice uvědomují a mezi řečí přiznávají, ale jasně se vymezují vůči tomu, že by to bylo důvodem oddělené domácnosti.

Jak je vidět vztah „living apart together“ přináší partnerům řadu výhod. V první řadě je to klid a soukromí. Tyto výhody si uvědomují i partneři, kteří spolu plánují v budoucnu bydlet. Člověk nemusí žádat partnera o svolení a hlásit své činnosti, má více času na děti, přátele i koníčky. Partneři, kteří spolu netráví každou chvíli, jsou si vzácnější a chybí zde stereotyp plnění každodenních povinností. Ačkoli moje respondentky vždy rádi pomohou partnerovi s chodem jeho domácnosti, uvědomují si a užívají si, že tuto pomoc nelze brát jako samozřejmost. Zároveň ani partner nemusí být povinně vždy k dispozici. A pokud se partneři rozhodnou svůj vztah ukončit, je takovýto rozchod alespoň po té praktické stránce jednodušší.

Tak jako má každá mince dvě strany, i vztah „living apart together“ má své nevýhody. Hlavní nevýhodou je samota. Člověk si nemá s kým pohovořit, není kdo by pomohl s každodenními pracemi. Z mého výzkumu vyplývá, že ženy v pokročilejším věku se s touto samotou vyrovnávají mnohem lépe než muži. Důvodem může být i bližší vztah s dětmi. Další nevýhodou je nejistota, část mých respondentů si není jista nakolik jejich partner bere vztah vážně. Zároveň se zde objevuje otázka partnerovi věrnosti a žárlivosti. Jak jsou pro mladší jedince peníze překážkou společného bydlení, v jiné životní fázi mohou být důvodem, proč spolu bydlet. Je finančně náročnější vést dvě domácnosti místo jedné.

V každodenním životě se ani párům žijících ve vztahu „living apart together“ nevyhnou konflikty. Mají však často jiné příčiny než hádky „běžných“ párů. Hlavními důvody sporů bývá žárlivost či otázka zda spolu partneři budou bydlet a nejistota s tím spojená. Výhodou je, že při obzvláště vyhocených emocích může vždy jeden z partnerů „vyklidit prostor“.

Spolu s každodenním životem souvisí i vymezení generových rolí. Je překvapující, jak moc jsou muži i ženy ve vztazích „living apart together“ konzervativní. Ženy se nebrání přijmutí většiny domácích prací a muži zas automaticky přijímají roli plátce a zcela samozřejmě hradí volno časové aktivity s partnerkou stejně jako společné dovolené. Je těžké volat v naší společnosti po spravedlivé dělbě práce v domácnosti či

přehodnocení psychicky náročné muže jako živitele, když si i lidé, kteří žijí v „moderním a alternativním“ svazku, udržují konzervativní názory.

Pět z mých sedmi respondentů nevyklučuje společné bydlení s partnerem, až pomínou překážky, které jim v tom nyní brání. Zbylí respondenti žádné společné plány do budoucna nemají. V jednom případě se vztah pravděpodobně chýlí ke konci, v druhém případě s respondentem odmítá bydlet partnerka. I pokud se k sobě informátoři nastěhují, neplánují svatbu. Svatba není pro tyto lidi prioritou, vědí že za kus papíru si spokojený život nekoupí.

Můj výzkum ukázal, že v České republice rozhodně žijí lidé, kteří se rozhodli žít v jiné domácnosti než jejich partner a předkládají pro své rozhodnutí zcela racionální a pochopitelné důvody. Z mého výzkumu vyplývá řada otázek volajících po odpovědích. Zejména ty, na které nám může odpovědět jen kvantitativní výzkum. Kolik lidí ve vztazích „living apart together“ v České republice žije a jaké jsou demografické charakteristiky těchto lidí? Jak je to s dělbu práce v těchto „moderních“ vztazích a s pojetím genderových rolí vůbec? Definice vztahu také pravděpodobně nemůže dále stát na frázích romantické lásky. Jsou opravdu ženy s přibývajícím věkem samostatnější a důsledněji si brání svůj prostor než muži? Je třeba se důkladněji zaměřit na mladé lidi žijící v „LAT-vztazích“ a stejně tak na ty starší a zkušené. Jak jsem ukázala, jinak přijímají tento vztah muži, jinak ženy. Zásadní vliv má i fáze životní dráhy jedince. A také to, zda má respondent děti či nikoli.

Dá se předpokládat, že lidé pro které bude vztah „living apart together“ nejlepší či jedinou variantou soužití bude nadále přibývat. Důvody jsou zřejmé. Přibývá rozvodů a s nimi lidí, kteří po této zkušenosti nebudou chtít sdílet s někým domácnost. Také ekonomická situace a změny na trhu práce budou lidi nutit odcházet za prací. Ženy si čím dál více zakládají na své kariéře a přestávají být ochotné opustit svou těžce vybudovanou pracovní pozici a kariéru, kvůli stěhování se k partnerovi. Život „living apart together“ partnerům usnadní též stále více dostupné a rozšířené komunikační technologie využívající internetovou síť. Ačkoli jsou výhody oddělených domácností nesporné, přesto pravděpodobně pro většinu lidí budou stále převažovat výhody „společného stolu a lože“.

6 LITERATURA

- BAUMAN, Z. *Tekutá modernost*. Praha: Mladá fronta, 2002. 343 s
- BAWIN - LEGROS, B.; GAUTHIER, A. Regulation of Intimacy and Love Semantics in Couples Living Apart Together. *International Review of Sociology*. 2001, Vol. 11, No. 1, s. 39-46.
- BEAUJOUAN, E.; RÉGNIER-LOILIER, A.; VILLENEUEVE-GOKALP, C. Neither single, nor in a couple: A study of living apart together in France. *Demographic Research*. 2009, Vol. 21, s. 75-108. Dostupný také z WWW: <<http://www.demographic-research.org/Volumes/Vol21/4/21-4.pdf>>.
- BENEŠOVÁ, V. Současné demografické změny podle výsledků sociologických výzkumů. *Demografie*. 2001, roč. 43, č. 2, s. 111-125.
- BECK, U.; BECK-GERNSHEIM, E. *The normal chaos of love*. Cambridge : Polity Press, 1995. 240 s.
- CASTRO-MARTIN, T.; DOMÍNGUEZ-FOLGUERAS, M.; MARTIN-GARCÍA, T. Not Truly Partnerless: Non-residential Partnerships and Retreat from Marriage in Spain. *Demographic Research*. 2008, Vol. 18, s. 438-468. Dostupný také z WWW: <<http://www.demographic-research.org/Volumes/Vol18/16/18-16.pdf>>.
- De JONG GIERVELD, J. Remarriage, unmarried cohabitation, living apart together: partner relationships following bereavement or divorce. *Journal of marriage and family*. 2004, No. 66, s. 236-243. Dostupný také z WWW: <http://www.nidi.knaw.nl/en/output/2004/jmf-66-01-dejonggierveld.pdf/jmf-66-01-dejonggierveld.pdf>.
- DUDOVÁ, R.; TOMÁŠEK, M. „Singles – nový životní styl a jeho genderová specifika v České republice.“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2003, č. 1–2, 10–12. Dostupný také z WWW: http://www.genderonline.cz/download/Rocnik04_1-2_2003.pdf.
- DUDOVÁ, R. Rodina a rodiny – formy soukromého života v České republice, výzkumná zpráva projektu „Proměny“ Sociologického ústavu AV ČR. 2006 Dostupná z <http://www.soc.cas.cz/promeny/>.
- DUDOVÁ, R.; HASTRMANOVÁ, Š; HAŠKOVÁ, H.; MAŘÍKOVÁ, H.; VÍZNEROVÁ H.; VOHLÍDALOVÁ M. Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života. *Sociologické studie/Sociological studies*. 2007, č. 3. Praha. Sociologický ústav AV ČR.
- DUDOVÁ, Radka. *Nové šance a rizika : flexibilita práce, marginalizace a soukromý život u vybraných povolání a sociálních skupin*. 1. vyd. Praha : Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2008. 308 s

- DUPAL, J. Bytová situace a přístupy mladých lidí k získání bytu na lokální úrovni. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. 2005, Vol. 41, No. 2, s. 317-325. Dostupný také z WWW: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/41c4414554c3a313a4af4da23a1794cbd172241f_546_28dupal20.pdf>.
- FIALOVÁ, L. K některým rysům demografického vývoje v České republice v závěru 20. století. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2005, vol. 6, č. 1, s. 10-14. Dostupný také z WWW: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2005120402>>.
- GERSTEL, N., GROSS, H. *Commuter marriage: A study of work and family*. New York: Guilford Press, 1984. 228 s.
- GIDDENS, A. *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Cambridge: Polity Press, 1992. 216 s.
- HASKEY, J. Living arrangements in contemporary Britain: having a partner who usually lives elsewhere; Living-apart-together, LAT'. *Population Trends*. 2005, no 122, s. 35-46. Dostupný také z WWW: <https://212.58.231.21/articles/population_trends/1351.pdf>.
- HASKEY, J., LEWIS, J. Living-Apart-Together in Britain: Context and Meaning. *International Journal of Law in Context*. 2006, 2(1), 37-48.
- HAŠKOVÁ, H. Pracující matky a genderové role ve výsledcích mezinárodního longitudinálního výzkumu. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2005, vol. 6, č. 1, s. 28-30. Dostupný také z WWW: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2005120402>>.
- HAŠKOVÁ, H. (Ne)zakládání rodiny ve světle reprodukčních preferencí, bariér, plánů a chování. In *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Sociologické studie/Sociological studies, 3. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2007. s. 70-113.
- Hendl, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha : Karolinum, 1999. 278 s.
- HOLMES, M. An Equal Distance? Individualisation, Gender and Intimacy in Distance Relationships, *Sociological Review*. 2004, 52(2), s. 180-200.
- CHALOUPKOVÁ, J. Faktory ovlivňující dělbu domácí práce v českých domácnostech a hodnocení její nespravedlnosti. *Sociologický časopis*. 2005, 41/1, s.57-77
- KARLSSON, S. G; BORELL, K. Intimacy and Autonomy, Gender and Ageing: Living Apart Together, *Ageing International*. 2002, 27(4), s. 11-26.
- KARLSSON, S. G; BORELL, K. A Home of Their Own: Women's Boundary Work in lat- Relationships. *Journal of Aging Studies*. 2005, 19(1), s. 73-84.
- KARLSSON, S.G., et al. Caring while living apart. *Journal of Gerontological Social Work* . 2007, 49, 4, s. 3-27.

- KATRŇÁK, T. Strukturální příčiny poklesu sňatečnosti a nárůstu svobodných v 90. letech v ČR. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. 2001, roč. 47, č. 2, s. 225-239.
- KŘÍŽKOVÁ, A. The Division of Labour in Czech Households in the 90's. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. 1999, č. 7, s. 205-214.
- A., Křížková, et al. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita*. Sociologické studie/Sociological studies. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2006. 105 s.
- LEVIN, I., TROST, J. Living Apart Together. *Community, Work & Family*. 1999, 2 (3), s. 279 – 294.
- LEVIN, I. Living Apart Together: A New Family Form, *Current Sociology*. 2004, 52:2, s. 223-240.
- MOŽNÝ, I. *Česká společnost*. Praha : Portál, 2002. 207 s.
- MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006. 312 s.
- OČADLÍKOVÁ, Eva. Láska na dvou adresách: Oddělené soužití v sociologických výzkumech. *Sociální studia*, Brno, Fakulta sociálních studií MU Brno. 2009, vol. 6, no. 4, s. 115-128.
- RABUŠIC, L.; MOŽNÝ, I. *Zpráva o vývoji české společnosti 1989-1998*. Editoři J. Večerník a P. Matějů. Praha : Academia, 1998. Česká rodina, sňatkový trh a reprodukční klima, s. 92-110.
- RABUŠIC, L. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Slon, 2001. 266 s.
- RADIMSKÁ, R.. Individuum a rodina: teorie soukromého života podle Françoise de Singlyho. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. 2003, vol. 39, no. 5. s. 667-687.
- ROSENEIL, S. On not living with a partner. *Sociological Research Online* [online]. 2006, Vol. 11, No. 3, [cit. 2010-03-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.socresonline.org.uk/11/3/roseneil.html>>.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka. Současné změny charakteru reprodukce v České republice a mezinárodní situace. *Demografie*. 1996, roč. 38, č. 2, s. 77-89.
- SILVERMAN, D. *Interpreting qualitative data: methods for analysing talk, text and interaction*. London: SAGE Publications, 2001. 344 s.
- SINGLY, F. D. Sociologie současné rodiny. Praha: Portál, 1999. 128 s.

- STRAUSS, A; CORBIN, J. *Základy kvalitativního výzkumu : postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd. 1. Boskovice : Albert, 1999. 196 s.
- STROHM, C. Q., et al. "Living Apart Together" relationships in the United States. *Demographic Research* [online]. 2009, 21, [cit. 2010-03-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.demographic-research.org/volumes/vol21/7/21-7.pdf>>.
- TOMÁŠEK, M. Singles a jejich vztahy; kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. 2006, roč. 42, č. 1, s. 81-105.
- TOMÁŠEK, M. K genderovým zdrojům individualizačního habitu. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, Praha : SoÚ AV ČR. 2006, č. 1. s. 11-15
- TOMÁŠEK, M. Naše blízké vztahy a společenské demokratizační změny. K novému chápání zdrojů integrace a reprodukce společnosti po roce 1989. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, Praha : SoÚ AV ČR. 2007, č. 2. s. 1-6
- TROST, J. Step Family Variations. *Marriage & Family Review*. 1997, 26 (1-2). s. 71 – 106.
- TUČEK, M., KUCHAROVÁ, V. *Sociálně ekonomické souvislosti rodinného chování mladé generace v České republice*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky. 1999. 89 s.
- UHDEOVÁ, Z. 2003. Sociologie rodiny – sociologie genderu – oblasti výzkumu. *Gender, rovné příležitosti a výzkum*. 2003, 1 - 2. s.15 -19
- WEISS, P.; ZVĚŘINA, J. *Sexuální chování v ČR - situace a trendy*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2001. 159 s.